

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

**Filozofická fakulta
Katedra asijských studií**

Bakalářská diplomová práce

Vliv konfucianismu na oslovení v japonštině a korejštině
The Influence of Confucianism on addressing in Japanese and Korean

Vypracovala: Veronika Kušniriková
Vedoucí práce: Mgr. Ivona Barešová, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis:

Děkuji především vedoucí práce Mgr. Ivoně Barešové, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a čas, který mé práci věnovala. Dále bych ráda poděkovala přátelům za podporu při psaní a podmětné připomínky.

1. Anotace

Ideologie konfucianismu zásadně ovlivnila mezilidské vztahy v Japonsku a Koreji. Porovnáním jejich systému oslovování chci poukázat na odlišnou formu vlivu konfucianismu, která se promítla v hierarchizaci společnosti a tím pádem ve struktuře oslovování. To se v některých bodech liší, především kvůli rozdílnému vlivu konfucianismu, tedy jeho liberálnější formě neokonfucianismu v období Edo v Japonsku a jeho velmi přísné formě v období Joseon v Koreji. Tuto teorii zakládám na základním psycholingvistickém principu, kdy jsou jazyk a jeho lexikologie utvářeny nároky okolí, tedy v případě konfucianismu jeho potřebou hierarchizace společnosti. Následná diferenciací referenčních a oslovujících možností se zvyšovala s nezbytností tohoto faktoru v rámci dané společnosti. Konfucianismus se tedy projevil především uzpůsobením jazyka a jeho lexikologie pro své účely.

Klíčová slova: oslovování, konfucianismus, neokonfucianismus, Japonsko, Korea, japonština, korejština, hierarchizace, zdvořilost, příbuzenstvo

<u>1. ANOTACE.....</u>	<u>11</u>
<u>EDIČNÍ POZNÁMKA.....</u>	<u>12</u>
<u>1. KONFUCIANISMUS.....</u>	<u>14</u>
<u>2.1.1 KONFUCIANISMUS V JAPONSKU.....</u>	<u>15</u>
<u>3.1.2 KONFUCIANISMUS V KOREJI.....</u>	<u>15</u>
<u>2. OSLOVOVÁNÍ.....</u>	<u>16</u>
<u>4.2.1 DEFINICE OSLOVOVÁNÍ.....</u>	<u>16</u>
<u>5.2.2 MOŽNOSTI OSLOVOVÁNÍ.....</u>	<u>16</u>
<u>6.2.3 ZDVOŘILOSTNÍ SUFIXY.....</u>	<u>16</u>
<u>7.2.4 IN-GROUP A OUT-GROUP.....</u>	<u>17</u>
<u>3. OSLOVOVÁNÍ V RÁMCI RODINY.....</u>	<u>18</u>
<u>8.3.1 KONFUCIANISMUS A RODINA.....</u>	<u>18</u>
<u>9.3.2 KULT TRUCHLENÍ.....</u>	<u>18</u>
<u>10.3.3 FENOMÉN NEPRAVÝCH PŘÍBUZNÝCH TERMÍNŮ A TEKNONYM.....</u>	<u>19</u>
<u>11.3.4 RODINNÉ OSLOVOVÁNÍ V JAPONŠTINĚ.....</u>	<u>19</u>
<u>12.3.5 RODINNÉ OSLOVOVÁNÍ V KOREJŠTINĚ.....</u>	<u>19</u>
<u>13.3.6 VLIV KONFUCIANISMU NA OSLOVOVÁNÍ MEZI MANŽELY A POSTAVENÍ ŽENY V RODINĚ.....</u>	<u>20</u>
<u>3.6.1 Japonské oslovování.....</u>	<u>20</u>
<u>3.6.2 Korejské oslovování.....</u>	<u>20</u>
<u>4. VLIV KONFUCIANISMU NA ROZDÍLNÉ TENDENCE V OSLOVOVÁNÍ V JAPONŠTINĚ A KOREJŠTINĚ.....</u>	<u>21</u>
<u>5 ZÁVĚR.....</u>	<u>22</u>

Ediční poznámka

Pokud v textu není uvedeno jinak, pod pojem Korea je vždy míněna Jižní Korea, s výjimkou případů, kdy se jedná o výklad historie země před rokem 1948, ve kterém došlo k rozdělení Severní a Jižní Koreje. Diplomová práce se přidrzuje japonského a korejského systému psaní jmen a osob, to znamená, že na prvním místě je uvedeno příjmení (jméno rodové) a na druhém místě je uvedeno jméno křestní (osobní). V práci je použito české transkripce japonštiny s výjimkou bibliografické citace dokumentů psaných v anglickém jazyce. Zde je zachována anglická transkripce. Korejšťina je přepisována upravenou romanizací korejštiny, která je podobná anglické transkripci korejštiny, avšak více přizpůsobená korejské fonetice. Důvodem, proč byla vybrána tato forma přepisu, byl fakt, že česká transkripce korejštiny není povětšinou doporučována, neboť se hodně liší nejenom od anglických přepisů ale i od originálu.

Není-li v poznámkovém aparátu uvedeno jinak, jsou citace vytvořeny na základě vlastního překladu autorky bakalářské práce.

Úvod

Oslovování je nezbytnou součástí mezilidské komunikace. Zrcadlí nejen lingvistickou výbavu jazyka, ale i jeho sociální podstatu. Korejšťina i japonština se vyhýbají oslovování v podobě zájmen a místo toho volí specifickou oslovovací terminologii. Tou může být rodinné postavení, zaměstnání nebo názvy firem. Tituly oslovení jsou prostředkem ke správné komunikaci mezi lidmi. Volba oslovení reflektuje sociální vztahy a hierarchii mezi jedinci, umožňuje jim každodenní komunikaci a možnost chovat se podle zákonů komunikační etiky, kterou předepisoval konfucianismus, ideologie s největším vlivem na mezilidské vztahy v Asii. Při oslovování lidé definují vztahy k sobě navzájem a sami sebe jako součást společenského uskupení. V žádné jiné oblasti sociolingvistiky není tato sekundární funkce jazyka zdůrazněná jasněji než v oslovovacích formách.¹ Otázka mezilidské komunikace je v Asii téměř neodlučitelně spjata s konceptem zdvořilosti, který doprovází přísná pravidla a vžitě společenské regule. Zdvořilost je označována v japonštině jako *reisecu* (礼 節), kde etymologický původ znaku *rei* (礼) sahá až ke konfuciánskému principu *li* (礼), který je symbolem pro rituální obřadnost a etiketu. Podle lingvisty Gua tento znak však neznamena pouze dosáhnutí harmonie společnosti pomocí zdvořilosti, ale spíše podřízenost a přísnou hierarchizaci.² Ze stejného znaku pochází v korejštině slovo *gyeomson* (경 손), také znamenající zdvořilost a pramenící ze stejného konfuciánského

1 MYERS-SCOTTON, Carol. SOCIOLINGUISTICS OF LANGUAGE (INTRODUCTION TO SOCIOLINGUISTICS, VOLUME 2). Ralph Fasold. Oxford: Basil Blackwell, 1990. Pp. x 342. *Studies in Second Language Acquisition*. 1991, roč. 13, č. 04, s. 520-. ISSN 0272-2631. DOI: 10.1017/S0272263100010330. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0272263100010330

2 GU, Y. Politeness Phenomena in Modern Chinese. *Journal of Pragmatics*. 1990, č. 14, s. 237-257. Dostupné z: <http://wha.arizona.edu/classes/kepeng/TRAD101/Readings/25PoliteCHN.pdf>

principu udržování sociální harmonie prostřednictvím respektování starších a skromnosti.³

Ve východoasijských jazycích je zdvořilost gramaticky zakomponovaná do jazyka. A lingvistická zdvořilost japonštiny i korejštiny pracuje na stejných principech, jako jsou například různé zdvořilostní formy sloves nebo rozdílná uctivá lexikologie a přesahuje samozřejmě i do neverbální komunikace, jako jsou úklony, pozice těla nebo rukou a mnoho dalších. Základní formou komunikace však zůstává řeč, přičemž oslovení je počátkem mezilidských komunikací. Na rozdíl od evropské společnosti, jejíž kulturní povaha je řazena mezi individualistické⁴, však probíhá na jiné úrovni. Země Asie jsou označovány jako kolektivistické – převažuje silný pocit soudržnosti a skupinového uvědomění, potřeba být zařazen mezi členy komunity, na úkor vlastní vůle a svobody, z čehož vyplývá striktní sledování pravidel a kooperace při soužití.

Japonsko a Korea jsou k sobě ve smyslu kultury a zdvořilosti stavěny nejbližší ze všech asijských zemí. Utváření jejich kultury bylo velkou měrou ovlivněno společným zdrojem, ze kterého čerpali vědomosti a filozofii – Čínou. Také proto jsou obě země označovány za země, na které působil největší vliv konfuciánského myšlení. Přičemž v Koreji učení Konfucia dodnes hraje důležitější roli než v zemi svého původu, v Číně. Podoba korejského konfucianismu je ještě přísnější, než jeho čínský protějšek.⁵

3 CLARK, Victoria. *What do we mean by "Politeness"?*. 2010. Dostupné z: http://www.academia.edu/289238/What_do_we_mean_by_Politeness

4 Toto označení odkazuje k rozšířenému dělení kultur a zemí na individualistické a kolektivistické podle typických charakterových rysů. Například země Asie bývají v drtivé většině řazeny mezi země kolektivistické, přičemž nejdůležitější roli hraje soudržnost a závislost všech lidí navzájem na sobě a je zdůrazňována sounáležitost ke skupině. Kdežto individualistické země si především cení svobodného myšlení a samostatnosti. TRIANDIS, Harry Charalambos. *Individualism*. Boulder: Westview Press, 1995, xv, 259 p. ISBN 08-133-1850-5.

5 JANOŠ, Jiří. *Dokonale utajená Korea*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 187 s., [16] s. obr. příloh. Civilizace, země, lidé. ISBN 80-859-8326-5.

I přesto, že obě země sdílely mnoho podobných kulturních vlivů, konfucianismus zůstává původcem největšího působení na mezilidské vztahy, jak je známe v Japonsku a Koreji dnes.

Obě země spolu udržovaly od doby prvního kontaktu, přibližně okolo 3. století před Kristem, četné styky. Prošly si obdobím silného vzájemného vlivu, když Korea předávala Japonsku kulturu, pokrok a vědomosti z Číny a poté během období okupace Koreje Japonskem na začátku dvacátého století.

Při lingvistické analýze jazyka, se nelze vyhnout referencím ke kultuře, která k danému jazyku patří. Analýza jazyka vyžaduje analýzu kultury, neboť jazyk i kultura jsou spojovacími ukazateli pro konotace jazykových prvků.⁶ Vliv konfucianismu na kulturu se projevil také jazykově, tedy mimo jiné v podobě lexikologie oslovování, jejím užívání a četnosti. A právě v těchto bodech se oslovování korejštiny a japonštiny různí.

⁶ CHANG, Chun-shu. *Language and thought: anthropological issues*. Editor Stephen A Wurm, William Charles McCormack. The Hague: Mouton, 1977, xiii, 525 s. World Anthropology. ISBN 90-279-7540-X.

1. Konfucianismus

Konfucius (japonsky *kóši* 孔子, korejsky *gongja* 공자) se narodil 551 let před naším letopočtem, v době rozkolu mezi jednotlivými státy Číny, která byla zmítána nepokoji a politickou nestabilitou. Konfucius hodlal na základě této nestability a rozpolcení, které neplatilo pouze pro vládnoucí vrstvu, ale podle něj i pro celou čínskou společnost, rozvinout své učení o morálce a vzájemné úctě. Chtěl, aby se jeho učení rozšířilo nejenom mezi nejvyšší vrstvy společnosti, jejich úředníky a poddané, ale i v rámci rodiny mezi otce a syny.⁷ Do jaké míry byla jeho filozofie v době jejího vzniku účinná, je stále ještě předmětem dohadů. Nelze však popřít enormní pozdější vliv a postupné šíření konfucianismu, který se na území Číny, Koreje i Japonska rozmohl natolik, že dnes tyto země řadíme mezi tzv. „země konfuciánské“.⁸ Toto označení samozřejmě nevyklučuje vliv jiných faktorů, neboť Japonsko i Korea jsou země plné různých predispozic pro přijetí nových technologií, vědomostí, ideologií a náboženství. Forma konfucianismu v obou zemích reflektovala již zavedené dominantní kulturní hodnoty.⁹

Konfucianismus je většinou považován za náboženství. Jedná se však především o humanitní filozofii a morální poučky a nikoliv o spirituální podstatu a uctívání nadlidské personifikace vyšší existence. Náboženství do doby před rozšířením konfucianismu vůbec nebylo spjato s morálkou, spíše se jednalo o uctívání bohů a plnění jejich příkazů.

7 KAIZUKA, Shigeki. *Confucius: his life and thought*. Dover ed. Mineola, N.Y.: Dover Publications, 2002.

8 ED), Josef Kreiner) a George A DE VOS. *The impact of traditional thought on present day Japan*. München: Ludicium-Verl, 1996, xiv, 391 p. ISBN 978-389-1294-918. Str. 19

9 Kreiner Tamtéž. Str. 20.

Konfucius osobně usiloval zejména o dodržování mravních hodnot a jejich prostřednictvím o nápravu společnosti a politické scény.¹⁰ Přesto však není duchovní aspekt konfucianismu zanedbatelný. Bývá většinou vyjádřen v podobě uctívání předků a rituálů, které mají předky potěšit a zajistit jejich požehnání a podporu.¹¹ Právě z děl, která zaznamenávala takovéto rituály, bylo čerpáno nejvíce označení pro rodinné příslušníky nebo státní úředníky.

Tři hlavní pilíře konfuciánského učení byly bezpodmínečná poslušnost rodině, absolutní věrnost svému nadřízenému a úcta ke vzdělání. Klíčovým bodem byly tedy mezilidské vztahy. Lidská společnost byla podle Konfucia založena na vzájemně vrozeném instinktu k lásce mezi rodičem a dítětem. Součástí toho byla i již zmiňovaná péče o zemřelé.¹²

Konfucius vyzdvihoval přirozenou hierarchii, ve které figuruje věkový a pohlavní rozdíl. Princip seniority, tedy věkové nadřazenosti, je jedním z nejdůležitějších předpokladů pro váženou pozici v hierarchii asijské společnosti. Především Korejci svá oslovení zakládají na odhadovaném věku, pohlaví, ale i vzhledu a z něj odhadovaného společenského postavení. Japonci se zase řídí tím, jestli hovoří o člověku ze svého tzv. in-group nebo out-group společenství.¹³ Tento systém však s

10 CHUNG, Edward Y. *The Korean neo-Confucianism of Yi T'oegyé and Yi Yulgok: a reappraisal of the "Four-Seven Thesis" and its practical implications for self-cultivation*. Albany: State University of New York Press, c1995, xxvii, 325 p. ISBN 07-914-2276-3.

11 CONFUCIUS, Translated by Arthur WALEY a With an introduction by Sarah ALLAN. *The analects*. London: Everyman Publishers, 2000. Kap. 17

12 WALEY, Tamtéž. Kap. 12

13 KREINER, Josef a George A DE VOS. *The impact of traditional thought on present day Japan*. München: ludicium-Verl, 1996, xiv, 391 p. ISBN 978-389-1294-918. Str. 52

sebou přinesl také řadu nevýhod, jakými jsou gerontokracie, autoritarismus nebo nadřazenost mužů nad ženami.¹⁴

Na dodržování hierarchického modelu společnosti Konfucius trval i v jazykové formě. Požadoval, aby byla jména a označení užívána správně. Lidé si nemohli nárokovat své tituly, i takové jako je syn anebo pán, pokud se adekvátně k této pozici nechovali. Tento konfuciánský princip je nazýván „Náprava jmen“. Jedná se o myšlenku, že by lidé měli používat správné výrazy při označování osob a naopak označovaný musí dostát svého jména.¹⁵ Rodiče se musí chovat jako rodiče, děti jako děti, vládci jako vládcové a tak dále. Pokud je někdo nazýván rodičem, ale nechová se tak, narušuje se tím celý systém společnosti. Lidé se musí chovat adekvátně ke svému společenskému postavení.¹⁶ Správně fungující společnosti se neobejdou bez „Nápravy jmen“. Pokud nastane soulad nazývaného s jejich skutečnou podstatou, ve společenských institucích zavládne harmonie. „Náprava jmen“ tak nebyla pouze lingvistickou záležitostí, ale především nápravou společenských vztahů.¹⁷

Konfucianismus se neprojevil ani v jedné zemi čistě lingvistickým směrem, ale spíše ve struktuře a pravidlech lidského chování, která přímo potřebovala prostředky pro své účely. Tím se stalo právě oslovování, které je součástí jednoho z hlavních lingvistických projevů zdvořilostí v japonštině i korejštině.

14 Tamtéž. Str. 58

15 CHANG, Chun-shu. *The rise of the Chinese Empire*. Ann Arbor: University of Michigan Press, c2007, 2 v. ISBN 97804721153412.

16 WALSH, W. Gilbert. *Confucius and Confucianism: four lectures: James Long lectures*. Kelly & Walsh, 1911.

17 KONFUCIUS,, Jennifer a Stephen C LEVINSON. *Rozpravy: hovory a komentáře*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Praha: Mladá fronta, 1995, 180 s. Routledge advances in South Asian studies, 21. ISBN 80-204-0295-0.

Nejdůležitější myšlenky Konfucia, týkající se mezilidských vztahů, jsou obsaženy v jeho spise *Letopisy jara a podzimu*.¹⁸ Pro etiku interakce mezi lidmi ustanovil *Tři pravidla morálky* a *Pět základních lidských vztahů* *Sān gāng wǔlún* (三綱五倫). To jsou:

Tři pravidla morálky:

- 1) Poddaný se musí vůči panovníkovi chovat podle morálního kodexu.
- 2) Syn se musí vůči svému otci chovat podle morálního kodexu.
- 3) Manželky se musí vůči svým manželům chovat podle morálního kodexu.

Pět základních mezilidských vztahů

- 1) Otec a syn mezi sebou musí zachovat blízký vztah (父子有親).
- 2) Mezi poddaným a vládcem musí být zachována spravedlnost/morální zásadovost (君臣有義).
- 3) Manžel a manželka jsou řádně odlišení (夫婦有別).
- 4) Mladší bratr se musí podvolit staršímu bratru (長幼有序).
- 5) Mezi přáteli má být zachována důvěra (朋友有信).

V celé společnosti ustanovil Konfucius jako nejdůležitější vztah ten mezi rodičem a dítětem. Hierarchicky následují vztahy mezi panovníkem a

¹⁸ KONFUCIUS,, Jennifer a Stephen C LEVINSON. *Rozpravy: hovory a komentáře*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Praha: Mladá fronta, 1995, 180 s. Routledge advances in South Asian studies, 21. ISBN 80-204-0295-0.

poddaným, starším a mladším, mužem a ženou, a vztah mezi dvěma přáteli. S výjimkou vztahu mezi přáteli, který se jako jediný označoval za rovnocenný, se vždy jednalo o vztahy nadřízenosti a podřízenosti, přičemž podřízený - subjekt panovníka, dítě či mladší sourozenec - byl povinován nadřízenému loajalitou a oddaností, zatímco jeho nadřízený – panovník, otec, starší sourozenec – se k němu musel chovat lidsky a spravedlivě.¹⁹

Tři z oněch pěti základních vztahů se týkají rodiny. Syn projevoval otci daleko větší úctu, než bylo v evropských kulturách obvyklé. Jako dospělý měl ctít otce nejvyšší možnou měrou i po jeho smrti. Výchova dítěte spočívala zejména v osvojování si těchto principů. Jedinec byl vychováván jako člen společnosti, v němž má jasně daná pravidla a povinnosti.

Pouze jeden jediný z těchto vztahů je rovnocenný a to mezi přáteli. Proto je pouze u lidí přibližně stejného věku povolena neformální, neuctivá řeč a mohou se oslovovat i bez zdvořilostních sufixů. V tomto směru je však Korea mnohem přísnější a i měsíce mohou tvořit rozdíl mezi nadřízeným a podřízeným. Nerespektování těchto pravidel může vyústit v sankce nebo ztrátu společenského významu.²⁰ V období Joseon v Koreji bylo dokonce porušení těchto pravidel trestáno zákonem.

Každý vztahový pár v těchto zákonech v sobě nese dvojici daných rolí a mnoho vzájemných povinností. Chování jednotlivce by mělo odpovídat jeho dané roli a měl by se skrze ni snažit o zdokonalení společnosti.²¹

19 KNOTKOVÁ-ČAPOKOVÁ, B. *Základy Asijských náboženství II díl – taoismus, konfucianismus*. Olomouc: Karolinum, 2005.

20 MAYNARD, Senko K. Jane M. Bachnik: Inside and outside in Japanese self, society, and language. Princeton, NJ. *Language in Society*. 1995, roč. 24, č. 04, s. 611-. ISSN 0047-4045. DOI: 10.1017/S0047404500019163. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0047404500019163

21 RICHEY, Jeffrey L. *Teaching Confucianism*. New York: Oxford University Press, 2008, xiii, 230 p. AAR teaching religious studies. ISBN 01-953-1160-4.

Oslovení jménem je pouze osobní jméno jedince, ani zdaleka to však nevystihuje jeho roli ve společnosti a jak do ní zapadá. Jméno o významu jedince ve společnosti nevyovídá vůbec nic. Teprve skrze jeho interakci s okolím a jejich reakcí, která vás po oslovení daně zařadí, se stává článkem v uspořádané společnosti.

Základem oslovení, které je založeno na konfuciánském principu, je předpoklad, že se lidé nacházejí v různých postaveních, v závislosti na jejich situaci, ze kterých správný vztah vyplývá. To znamená, že v Konfucianismu je nezbytné, aby všichni, kterých se daná interakce týká, věděli, kde je jejich místo.²²

Těchto pět základních vztahů má sloužit jako vzor pro všechny mezilidské vztahy ve světě. Čína, Korea a Japonsko jsou udávány jako země, kde právě tento aspekt přežil až do dnešních let, přetrvávající nejen ve svých základních podobách, ale přenesl se na všechny možné mezilidské interakce a vztahy každodenních činností.

2. 1.1 Konfucianismus v Japonsku

Konfucianismus přicházel do Japonska stejnou cestou jako Buddhismus přes stát Baegje, rozkládající se na území dnešní Koreje přibližně v 1. pol. 6 století.²³ Součástí expanze Japonska v 5. století na Korejský poloostrov byla také velká vlna korejských přistěhovalců, převážně vzdělanců, znalých čínského písma a konfuciánských spisů, kteří do Japonska dorazili. Vliv čínské kultury lze datovat již od počátků Japonska. Jejich zásluhou se začalo státem Jamato²⁴ šířit čínské písmo.

22 SLOTE, Walter H a George A DE VOS. *Confucianism and the family*. Albany, N.Y.: State University of New York Press, c1998, xiv, 391 p. ISBN 07-914-3736-1. Str. 180

23 VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1986..

24 Názvem Jamato označovala Čína od období 3 století Japonsko.

Konfucianismus se rozšířil do Japonska ihned poté, když v Číně nabyl vrcholu popularity a jeho vliv na Japonsko měl přibližně stejně důležitý dopad, jako v samotné Číně.²⁵ Princ Šótoku Taiši (547 – 622) ustanovil buddhistické a konfuciánské ideály jako základy morálky v zemi. Konfucianismus, šířen společně s buddhismem, se ovšem nedostal k nejnižší vrstvě obyvatel, neboť jeho šíření a chápání bylo podmíněno vzděláním. V duchovním životě prostých lidí stále ještě převládal Šintoismus.

Výrazněji se začal šířit až v období Edo okolo roku 1600, kdy hovoříme o tzv. neokonfucianismu. Jeho nové formě, která se více soustředila na světskou stránku, se dostalo oblibě v samurajské třídě a vládnoucí vrstvě. Poskytoval základ nejen pro duchovní ale i pro praktické normy a pravidla.²⁶

A především tato verze kladla důraz na vzdělání a mezilidské vztahy a na jeho základě byl ustanoven sociální řád – společnost byla tehdy dělena na samuraje, rolníky, řemeslníky a obchodníky. Spolu s tímto řádem přišel do oběhu také Konfuciův Zákon o pěti vztazích. Ke konci období *Edo*, byl již konfucianismus rozšířen i mezi obyčejný lid.²⁷ Ovšem jeho původní forma, ze které čerpali, byla silně pozměněna japonským stylem myšlení a radikálně se od originální čínské lišila, právě v konceptu absolutní věrnosti pánovi.²⁸

25 DURLABHJI, Subhash, Norton E MARKS a Scott ROACH. *Japanese business: cultural perspectives*. Albany: State University of New York Press, c1993, xii, 388 p. ISBN 07-914-1252-0. Str. 62

26 , Albert M. *Chōshū in the Meiji restoration: early constructs, 1570-1680*. Lanham, Md.: Lexington Books, c2000, xxi, 385, xxxix p. ISBN 07-391-0193-5. Str.63

27 KRACHT, Klaus a J CAIGER. *Japanese thought in the Tokugawa era: a bibliography of Western-language materials*. Wiesbaden: Harrassowitz, c2000, xxi, 385, xxxix p. ISBN 34-470-4307-5.

28 KRACHT, Klaus a J CAIGER. *Japanese thought in the Tokugawa era: a bibliography of Western-language materials*. Wiesbaden: Harrassowitz, c2000, xxi, 385, xxxix p. ISBN 34-470-4307-5. Str. 144

Na základě důrazu konfucianismu na vzdělání, které jde ruku v ruce s kultivací člověka a jeho ctností, vzniklo v Japonsku vysoké množství škol.²⁹

V období Edo byl neokonfucianismus a jeho učení o věrnosti a poslušnosti pozitivně přijat díky tehdy již dlouhé tradici vojenské vrstvy a samurajů. Konfuciánská etika a její učení o nezpochybnitelné věrnosti svému panovníkovi prohloubila a doplnila část japonského etického myšlení a samotného konceptu tolik důležité věrnosti.³⁰ Forma, kterou se šířil, se lišila od Číny i od Koreje, kde zaujímal pozici humanitního obrození kultury a národa, přičemž se především zaměřoval na rodinu.

V období Edo, kdy zažíval největší rozmach mezi lidmi, byla jednou z hlavních priorit Japonska politická prosperita.³¹ Tomuto cíli bylo podřízeno smýšlení společnosti i japonské instituce, které šířily tehdy nový proud neokonfucianismus v odlišné formě, než tomu bylo v Koreji i Číně. Na rozdíl od centrální rodiny byl jako dominantní japonský hodnotný vztah zvolen vztah mezi pánem a poddaným. „Nejprve je člověk povinován svému pánovi, až poté své rodině.“³²

29 CRAIG, Albert M. *Chōshū in the Meiji restoration: early constructs, 1570-1680*. Lanham, Md.: Lexington Books, c2000, xxi, 385, xxxix p. ISBN 07-391-0193-5.

30 CRAIG, Str. 150

31 VOS, George A. De. : Tokugawa Religion: :The Values of Pre-Industrial Japan . Robert N. Bellah. *American Anthropologist*. 1958, roč. 60, č. 2, s. 401-402. ISSN 0002-7294. DOI: 10.1017/S0022050700086885. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/aa.1958.60.2.02a00340>

32 VOS, George A. De. : Tokugawa Religion: :The Values of Pre-Industrial Japan . Robert N. Bellah. *American Anthropologist*. 1958, roč. 60, č. 2, s. 401-402. ISSN 0002-7294. DOI: 10.1017/S0022050700086885. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/aa.1958.60.2.02a00340>, Str.18, LEBRA, Takie Sugiyama. *Japanese patterns of behavior*. Honolulu: University Press of Hawaii, c1976, xviii, 295 p. ISBN 08-248-0460-0

3. 1.2 Konfucianismus v Koreji

Konfucianismus v Koreji je nejaktivnější podoba této ideologie v Asii. I když jako oficiální ideologie byl konfucianismus zrušen před více než šedesáti lety, tvoří patrný základ vládních, vzdělávacích i společenských institucí.

Konfucianismus přišel do Koreje již s první čínskou kulturou a jedny z úplně prvních pramenů lze datovat přibližně do období před Golyeo dynastií (935 – 1392).³³ Okolo druhé poloviny jedenáctého století³⁴ převzal pod své působení větší míru vzdělání a spravoval tehdy nejvýznamnější vzdělávací instituce. Učenci se snažili rozšířit konfucianismus do každodenního života obyčejných lidí, kde mohl plně uplatnit své morální poučky pro lidské chování. Forma konfucianismu, která nejvíce ovlivnila mezilidské vztahy, byl konzervativní neokonfucianismus, který se do Koreje z Číny postupně dostával od 13. století během dynastie Joseon (1392-1897). V centru raného neokonfucianismu stála nutnost obrody vzdělání a nápravy mezilidských vztahů. Tato nová forma byla přijata mnohem lépe a důrazněji, než předchozí Konfuciovy doktríny a netýkala se pouze vrchní vrstvy obyvatel, nýbrž celé společnosti. Nikde jinde ve východní Asii nebyl přijat tak nadšeně a přísně, jako Koreji, kterou samotní Číňané nazvali „Zemí východního dekora“ nebo „Zemí obřadů“, čímž vyzdvihovali důslednost, s jakou Korejci dohlíželi na tradice a pravidla této ideologie.³⁵

33 YANG, Key P. a Gregory HENDERSON. An Outline History of Korean Confucianism: Part I. The Journal of Asian Studies. 1958, roč. 18, č. 1, s. 81-. ISSN 00219118. DOI: 10.2307/2941288. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2941288?origin=crossref>

34 tamtéž

35 SHIN, Gi-Wook a Translated by Ha Tae-Hung and Grafton K. MINTZ. *Ethnic nationalism in Korea: genealogy, politics, and legacy*. Editor Stephen A Wurm, William Charles McCormack. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2006, xiii, 307 p. Studies of the Asia-Pacific Research Center (Stanford University). ISBN 08-047-5408-X.

Proto se korejský neokonfucianismus zabýval tradičním středobodem jeho učení – rodinou a správou vztahů v příbuzenství.

Přestože je konfucianismus i nadále součástí vzdělávacího systému Jižní Koreje a Konfuciovy principy a pravidla jsou tím pádem vyučovány na školách, funguje tato ideologie v moderní Koreji především formou myšlenky, než vyslovených příkazů a pravidel. Hlavní středobod konfucianismu, kterým jsou již několikrát zmiňované lidské vztahy a rodina, jsou v dnešní době nejpatrnější stopou konfucianismu v Koreji.³⁶

³⁶ *Communication Monographs*. 1988, roč. 55, č. 4. ISSN 0363-7751. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03637758809376178> 7.2 2013

2. OSLOVOVÁNÍ

4. 2.1 Definice oslovení

Oslovení je především znakem, naznačujícím, že se začíná rozhovor. Jedná se o impulz ve vztahu k adresátovi a zároveň jeho identifikaci.³⁷ Při oslovení se zároveň realizuje vztah autora k adresátovi a to na ose formálnost – neformálnost (intimnost), nadřazenost – podřazenost a pozitivní a negativní vztah. Oslovení je jedním ze specifických výrazových rysů jednotlivých jazyků. Odráží se v něm sociální, psychologická i geografická a etnická identita jazykového společenstva, tak jako identita individuálních, někdy kolektivních účastníků komunikativní události.^{38,39} Tato práce bude zaměřena především na nominální oslovení, jejichž užívání nebo podoba mohou vyplývat z vlivu konfucianismu v Japonsku a Koreji.

5. 2.2 Možnosti oslovení

Oslovení v japonštině i korejštině jsou závislá nejen na vztahu obou účastníků hovoru, ale také prostředí, kde je užíváno, ale základně lze být v případě obou jazyků rozděleno do dvou kategorií. Oslovení vlastním jménem, osobním zájmenem v druhé či třetí osobě – buď podstatným jménem anebo jakousi formou onikání. Ta poslední vždy vyjadřuje pracovní funkci nebo sociální postavení, tak jako příbuzenské označení.

37 ERRINGTON, James Joseph a Winberg CHAI. *Shifting languages: interaction and identity in Javanese Indonesia*. Vyd. 1. New York: Cambridge University Press, 1998, xv, 216 p. ISBN 05-216-3448-2. Str. 84

38 PATOČKA, Otakar a Winberg CHAI. *O tykání a vykání*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2000, vi, 202 p. ISBN 978-802-4700-007.

39 SALZMANN, Zdeněk, James STANLAW a Nobuko ADACHI. *Language, culture, and society: an introduction to linguistic anthropology*. 5th ed. Boulder, CO: Westview Press, c2012, ix, 434 p. ISBN 08-133-4541-3.

Japonština obsahuje vyšší počet osobních zájmen než korejšтина. Vyskytuje se v ní tedy vyšší míra rozlišení a to zejména dle pohlaví.⁴⁰ Pro osobní zájmeno já se v japonštině vyskytuje více variant, rozdělených podle toho, jestli o sobě referuje muž, nebo žena. Muž – *boku, ore, wataši*. Žena *watakuši, waši, wataši, ataši*. Korejšтина takového rozlišení nemá. Oslovení druhé osoby osobním zájmenem je téměř identické pro ženy i pro muže, to samé se týká reference o sobě osobním zájmenem první osoby *jeo/na*.

Věk není v Japonsku tak silně rozlišujícím faktorem jako je v Koreji.⁴¹ Oslovení v korejštině je citlivější na věkový rozdíl než japonština.⁴² Jak v japonštině, tak v korejštině není vhodné oslovovat člověka osobním zájmenem, pokud není blízkou osobou a je zároveň k dispozici jméno nebo oslovení například ve formě příbuzenského nebo pracovního oslovení. Oba jazyky disponují více variantami druhé osoby osobního zájmena, jejichž použití i význam se liší podle situace, ve které jsou použity. Dochází však ke strategickému vyhýbání se jeho užití, právě proto oba jazyky disponují četným výrazivem oslovovacích termínů.

Nejužívanějším osobním zájmenem pro oslovení v japonštině je *anata*. Je označováno jako neutrální zástupce při oslovení neznámé osoby, pokud nic jiného nenapovídá o jeho označitelném společenském postavení, jako například učitel, nebo jiná funkce. V jiném případě se však jedná o oslovení nezdvořilé. Dále toto oslovení užívají manželé, konkrétně manželka vůči svému muži. V tomto případě toto oslovení znamená přibližně „Drahý...“. Podobnou funkci má osobní zájmeno *kimi*.

40 BROWN, Penelope a Stephen C LEVINSON. *Politeness: some universals in language usage*. Editor Lawrence Saez, Gurharpal Singh. New York: Cambridge University Press, 1987, xiv, 345 p. Routledge advances in South Asian studies, 21. ISBN 05-213-1355-4.

41 CHOI, Edited by Soonja. *Japanese/Korean linguistics*. Stanford, Calif: CSLI for the Stanford Linguistics Association, 1993. ISBN 978-188-1526-216.

42 JANOS, Jiří. *Dokonale utajená Korea*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 187 s., [16] s. obr. příloh. Civilizace, země, lidé. ISBN 80-859-8326-5. Str. 11

Korejština disponuje osobním zájmenem s podobnou strukturou v podobě slova *dangsin*. V překladu znamená „Tento zmíněný, toto tělo.“ a užitím je podobné *anata* a *kimi*. V případě manželů a zamilovaných slouží opět jako partnerské oslovení.

Doslovné gramatické korejské ty je *neo*. Jeho užití je však nezdvořilé vůči výše postaveným a starším. V japonštině je překládáno jako *anata nanka*, tedy nezdvořilé pohrdavé oslovení.

Jenže jak v případě japonštiny, tak i korejštiny je oslovování těmito i jinými osobními zájmeny druhé osoby velmi závislé od situace, neboť mohou vyznít velmi neslušně, i když se oslovující pouze pokouší oslovit neznámého člověka neutrálním oslovením.

V japonštině je možné užití osobních zájmen pro oslovení v nouzovém případě, kdy není možné zjistit jinou oslovující možnost, avšak v korejštině je jejich užití ještě omezenější. Při přímém oslovení druhé neznámé osoby je vždy hledáno jiné východisko v podobě jeho buď odhadované pracovní pozice, nebo postavení ve společnosti. Ty jsou odhadovány soudě dle vzhledu, věku, oblečení, které mohou použít před tím, než se uchýlí k oslovení osobním zájmenem. Jejich natolik omezené užití souvisí i s tím, že přibližně do 13. století korejština osobní zájmeno pro druhou osobu vůbec neměla. Do řeči se dostalo postupně literaturou, kdy jej pro užití ve svých dílech vymysleli spisovatelé.

Korejština disponuje velkou škálou oslovovacích titulů, které lze přiřadit lidem, se kterými se setkávají při každodenních situacích, nejedná se tedy o osobu z familiérního prostředí jako je škola, rodina nebo pracovní prostředí, kde jsou oslovovací termíny dané obzvlášť specificky.

Některé termíny z těchto oblastí poslouží i v situacích, kdy pozice, věk, nebo jeho rodinný stav člověka není oslovujícímu znám.

6. 2.3 Zdvořilostní sufixy

Oslovení vlastním jménem je možné pokud oslovuje starší mladšího nebo nadřízený podřízeného. V jiném případě za předpokladu, že následuje forma zdvořilostního sufixu.

V japonštině patří mezi nejznámější a nejvíce užívané *-san*. Univerzální sufix, který lze připojit za jméno i za příjmení, vyjadřující zdvořilost. Lze přirovnat k českému pan, paní, slečna. Ještě zdvořilejší verze je *-sama*. Dále *-kun*, kterým se oslovují chlapci a mladí muži, *-čan*, sufix, který má funkci zdrobnění a je užíván mezi přáteli, nebo při oslovování dětí, nebo obecně ze strany starších. Korejšťina disponuje sufixy *-a*, *-ya*, které opět směřují vůči níže postaveným, nebo přibližně stejně starým, či přátelům (jejich užití závisí na tom, zdali jméno končí na samohlásku, poté následuje *-ya*, pokud na souhlásku, tak *-a*.) Dalšími zdvořilostními sufixy jsou *-yang* a *-kwun*. Jejich užívání je však přísně vymezeno, neboť *-yang* je určeno svobodným, nevdaným ženám a *-kwun* svobodným mužům.

Při překládání z japonštiny do korejštiny bylo často *-san* překládáno jako korejské *-ssi* a *-sama* jako *-nim*. Sufix *-nim* se již ustálil jako součást některých titulů, nebo forem. Přestože je například učitel *seonsaeng* (선생), používá se ve formě *seonsaengnim* (선생님). To samé platí o pracovních titulech, jako je ředitel. V Japonštině by se jednalo o kumulaci zdvořilosti, pracovní tituly jsou užívány samostatně bez zdvořilostních titulů.

Užití – *ssi* je ovšem komplikované tím, že zdvořilé oslovení je pouze ve formě celého jména + zdvořilostní sufix, nebo křestního jména + zdvořilostní sufix. Kombinace příjmení + zdvořilostní sufix je nezdvořilá.

Častěji volenou formou oslovení je tedy titulem, ať už pracovním nebo společenským. Obzvláště lidé se specializací, jako učitel nebo doktor se v Japonsku i Koreji těší vyšší míry respektu, neboť nejvyšší úctě pod vlivem konfucianismu těšili také učenci a vystudovaní.

Oslovení učitel se v obou jazycích nevztahuje pouze na pedagogické pracovníky, nýbrž i na doktory, právníky a podobné funkce, které vyžadují jistou míru kvalifikace. Tak samo je lze užít i pro někoho, ke komu oslovující cítí závazný vztah, například protože ho něco naučil, nebo je zkrátka díky svým schopnostem respektovaný.

7. 2.4 In-group a out-group

Dalším důležitým rozlišovacím faktorem při oslovování je již výše zmiňovaný aspekt „in-group“ a „out-group“ Podle Chrise Rowleyho je toto dělení také jedním z následků vlivu konfucianismu na společenské vztahy. Všechny tyto organizační praktiky jsou pak důsledkem působení konfucianismu, díky kterému jsou na sobě in-group členové vzájemně závislí.⁴³

V korejštině tedy platí, že členové in-group vůči sobě mohou jednostranně či vzájemně snížit zdvořilost. V tomto případě také dochází k užívání nepravých příbuzenských termínů.⁴⁴ Přesto není v korejštině natolik důležitým rozlišujícím faktorem. V japonštině je volba zdvořilosti na tomto faktoru většinou závislá. Týká se jednak firemního prostředí, školy, rodiny nebo jiného prostředí, kde se jedinec stává součástí nějaké organizované společnosti. Zjednodušeně se jedná o faktor *uchi* (doma, uvnitř) a *soto* (venku). Pokud probíhá komunikace s výše postaveným člověkem, vůči němuž je nutné použít zdvořilostního jazyka, *keiga* (敬語), o člověku, patřícímu do stejné in-group skupiny, tedy ať už se jedná o firmu, rodinu nebo spolužáka ze stejné školy, mluvíme v *kendžógo*(謙讓語), skromné řeči,

43 ROWLEY, Chris, Tae-Won SOHN a Johnseok BAE. *Managing Korean business: organization, culture, human resources, and change*. Portland, OR: F. Cass, 2002, 212 p. ISBN 07-146-8222-5. Str. 79

44 HOJI, Hajime a Patricia Marie CLANCY. *Japanese/Korean linguistics*. Stanford, Calif.: Published for the Stanford Linguistics Association by the Center for the Study of Language and Information, c1990-c2006, v. <1-12, 14 >. ISBN 18815261352. Str.117

Více v kapitole 3.3

neboť je z naší skupiny, a jeho snížením vyjadřujeme úctu člověku, se kterým mluvíme. Přitom dochází k takzvanému *jobisute* (呼び捨て), odstranění titulu, zdvořilostního sufixu, takže o řediteli firmy nemluvíme jako o *Sató kačó* (佐藤社長), ale použijeme pouze příjmení- *Sató* 佐藤. O své matce mluvíme jednoduše jako o *haha* (母)、pokud oslovujeme nebo zmiňujeme matku někoho jiného, následuje zdvořilostní prefix a sufix, a oslovení je tedy *okásan/sama* お母さん/様.

V korejštině však toto rozdělení neovlivňuje například zdvořilosti v rodině. Korejci nemusí jako zdvořilostní faktor člena své rodiny snižovat, naopak i před výše postaveným člověkem se o něm vyjadřují ve zdvořilé formě.⁴⁵

Pracovní pozice je mnohem důležitějším rozlišujícím faktorem právě v Japonsku, kde převyšuje důležitost věkového rozlišení, co se týče in-group členství.⁴⁶ V korejštině je nutné dodržování vzájemné zdvořilosti a tím dodržování pracovního nebo společenského titulu v jakékoliv situaci, nehledě na skupiny.

Tendence k vyhýbání se užití vlastního jména při oslovování právě kvůli etickým pravidlům vyplývajících ze systému konfuciánské společenské hierarchie. Při jakékoliv interakci s jiným člověkem vám při tomto dialogu vyplívají určité povinnosti. Konfucius věřil, že oslovující má mít vůči oslovenému odpovědnost, co se komunikace s ním týče.⁴⁷ Má se starat o to, aby se choval způsobně a oslovil ho náležitým jménem. Každý

45 HOJI, Hajime a Patricia Marie CLANCY. *Japanese/Korean linguistics*. Stanford, Calif.: Published for the Stanford Linguistics Association by the Center for the Study of Language and Information, c1990-c2006, v. <1-12, 14 >. ISBN 18815261352. Str 123

46 HOJI, Str 118

47 OLDSTONE-MOORE, Jennifer a Stephen C LEVINSON. *Confucianism: origins, beliefs, practices, holy texts, sacred places*. Editor Lawrence Saez, Gurharpal Singh. New York: Oxford University Press, 2002, 112 p. Routledge advances in South Asian studies, 21. ISBN 01-952-1908-2.

člověk má v dialogu, při jednání s dalším člověkem věnovat oné události pozornost. Jednoduché oslovení osobním zájmenem nebo pouze jménem neznačí pouze urážku z přímého oslovení, ale znamenají také, že si oslovující s oslovením nedal vůbec žádnou práci. Oslovení má vykazovat danou pozici a zařazení do společnosti. Oslovením vás oslovující identifikuje jako společenskou identitu. Pokud je ale tato zdvořilost odbyta jednoduchým jménem nebo osobním zájmenem, jedná se o nezdvořilost.

3. Oslovování v rámci rodiny

O příbuzenském názvosloví se vyjadřuje Leibniz jako o jednom z kmenů, který každý jazyk při svém vzniku musí mít. Při studiích lingvistické etymologie bylo mnoho jazyků rozkládáno na jednotlivé komponenty, mimo jiné na jejich lexikologii, a příbuzenské rodinné terminologie tvořily povětšinou jejich pevné centrum.⁴⁸

Podle Morgana jsou také jedinečným úkazem o povaze a uskupení společnosti v dobách jeho vzniku a v průběhu historie, neboť mezilidské vztahy a jejich označení mají podle něj menší tendenci se měnit, než ostatní slovní zásoba a gramatika.⁴⁹

Morgan se domníval, že sémantická podobnost naznačovala historickou podobnost i tam, kde se lexikologie vztahových označení liší, tedy v různých jazykových rodinách. Tímto způsobem podle něj může lexikologie příbuzenského oslovování ukázat vztahy mezi jazyky, které se postupem času natolik změnily, že již v dnešní době nejsou označovány jako příbuzné.⁵⁰

Lexikální třída obsahující výrazivo pro příslušníky rodiny se vyskytuje v každém jazyce – některé jazyky jsou na toto výrazivo bohatší a jiné chudší. Ve většině jazyků se způsob oslovování členů rodiny odvozuje podle několika faktorů - pohlaví, věku, generace, či manželského svazku. Japonština i Korejšťina se však neomezují pouze na biologickou či

48 AARSLEFF, Hans. *From Locke to Saussure: essays on the study of language and intellectual history*. Minneapolis: University of Minnesota Press, c1982, viii, 422 p. ISBN 08-166-0967-5.

49 MORGAN, Lewis Henry. *Systems of consanguinity and affinity of the human family: essays on the study of language and intellectual history*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1997, xxv, 590 p. ISBN 08-032-8230-3.

50 FORTES, Meyer. *Kinship and the social order: the legacy of Lewis Henry Morgan*. New Brunswick, N.J.: Aldine Transaction, c2006, xv, 347 p. ISBN 02-023-0802-2.

genealogickou úroveň, odráží se v ní i kulturně společenské vztahy dané historickým vývojem. Oslovování v rámci vlastní rodiny je přizpůsobeno několika základním pravidlům. Je však potřebné vědět, že existuje značný rozdíl mezi znalostí gramatického využití rodinných termínů a jejich eventuálního reálného použití.

Nejdůležitějším ukazatelem ovlivňujícím výběr správného termínu oslovení, je vztah mezi mluvčím a posluchačem. Užití daného termínu pak indikuje postavení mluvčího i příjemce ve společnosti. Stálost těchto termínů je však nejistá a prchavá kvůli rychle se měnící současné japonské společnosti.

Na základě těchto informací platí jasná pravidla oslovování v rodině, týkajících se výběrem mezi vlastním jménem a oslovením. Mladší nesmí nikdy oslovit staršího příbuzného jménem, nýbrž pouze adekvátním příbuzenským oslovením. Syn vůči svému otci nemůže užívat jiného oslovení než „otec“, mladší bratr zase užívat oslovení starší bratr a tak dále. Pro staršího je forma oslovení vždy volitelná. Otec může syna podle vlastního uvážení oslovit přímo jménem anebo příbuzenským označením, tedy *synu*. To samé pravidlo platí pro starší a mladší sourozence. Pravidlem tedy zůstává, že mladší člen rodiny nesmí toho staršího oslovit jeho osobním jménem.⁵¹

8. 3.1 Konfucianismus a rodina

Konfucianismus, jako ideologie primárně se zabývající mezilidskými vztahy a z nich potom nejvíce upřednostňující rodinu, obsahuje mnoho pravidel, týkajících se rodinného soužití. Mnoho pouček, nabádajících ke správnému chování dětí vůči rodičům i naopak bylo vydáno již v Hovorech. Vztahům v rodině jsou věnovány také tři z pěti vztahů, konkrétně otec –

51 FORTES, Meyer. *Kinship and the social order: the legacy of Lewis Henry Morgan*. New Brunswick, N.J.: Aldine Transaction, c2006, xv, 347 p. ISBN 02-023-0802-2. str. 396

syn, manžel – manželka a starší bratr – mladší bratr. Tyto vztahy se však netýkaly pouze výše jmenovaných dvojic, nýbrž byly předobrazem i pro další vztahy.

Pokud budou lidé poslušní vůči svým rodičům, tak se tato poslušnost a harmonie přenesou i do ostatních mezilidských vztahů, včetně takového, který mezi sebou váže poddaného a vládce. Podle Konfucia byly všechny mezilidské vztahy v podstatě identické, neboť v nich mohla nastat harmonie pouze tehdy, pokud nadřízený/rodič vedl svého podřízeného/dítě moudrou a spravedlivou rukou a níže postavený mu byl poslušný.

Důraz, kladený na rodokmen a sociální původ byl veliký. Genealogie rozlišovala mezi hlavní rodinnou linií prvorozeného syna a rodinami ostatních potomků. Rodinné klany držely velmi těsně pospolu, přestože byly roztroušeny po celé zemi. Mimo jiné také díky společnému původu a uctívání předků. Všichni členové rodu byli zaznamenáváni do rodinných kronik.

Jelikož chudší lidé neformovali rody, které by mohly zasahovat do království, jejich rodinné vztahy postrádaly složitost vyšších vrstev. Sociální status byl určen každému již při narození, šance změnit ho nějakou záslužnou činností byla malá. A zákony i společenské zvyky přísně dohlížely na porušování společenských závazků. Vědomí společenského statusu, hluboko zakořeněné v korejském národu, přetrvalo ve společnosti dodnes.

Podle Morgana byl důvodem pro silné rozlišení pokrevních rodinných příslušníků a těch získaných skrze svatbu zákon, který dle těchto vztahů rozdílně ustanovoval dědictví.⁵²

V uskupení rodiny dle konfuciánského ideálu platila rozlišující pravidla, která se orientovala podle příbuznosti, pohlaví a následovnictví.

⁵² MORGAN, Lewis Henry. *Systems of consanguinity and affinity of the human family: essays on the study of language and intellectual history*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1997, xxv, 590 p. ISBN 08-032-8230-3. MORGAN Str. 430

Rodina se řídila konfuciánským předpisy o správném chování, které regulovaly a udávaly pravidla veškerému společenskému dění v rodině.

Vzhledem k patriarchálnímu uskupení rodin bylo zvykem, že dcery odejdou z domu a synové zůstanou. Do domu poté přivedou svou vlastní manželku.

9. 3.2 Kult truchlení

Skoro přímého vlivu se oslovování dočkalo od konfucianismu právě v rodinných termínech, díky jeho klíčovému prvku, kultu truchlení.⁵³ Jednalo se o příkazy, které měly podobu např. předepsané délky truchlení a chování. Konfucianismus přesně vymezoval a rozepisoval všechny rodinné členy, jejich pozici a důležitost, která se odvíjela od jejich vztahu k nebožtíkovi. Syn měl držet smutek 3 roky a po tuto dobu vést otcovu domácnost, takovým způsobem, jakým ji vedl otec.⁵⁴

Četnost povinností a doba truchlení byla odstupňována podle důležitosti a blízkosti daného člena rodiny se zesnulým. Jednalo-li se například o otce, nejdéle truchlícími byli potomci a manželka. Konkrétně nejpřesnější instrukce a dodržování připadlo nejstaršímu synovi. Ten obecně zastupoval v konfucianismu velmi důležitou pozici. Konfuciánské spisy obsahovaly podrobné rozepsání příbuzných podle toho, z jaké rodinné větve pocházejí. A pro takový složitý způsob truchlení byl nezbytný seznam příbuzenských oslovovacích termínů.⁵⁵ Většina jich je zapsaná v *Knize*

53 KUTCHER, Norman. *Mourning in late imperial China: filial piety and the state*. Digitally print. 1. paperback version. Cambridge [etc.]: Cambridge university press, 2006, xiii, 439 s. ISBN 978-052-1030-182

54 Hovory konfucius kniha19 20

55 DEUHLER, Martina. *The Confucian transformation of Korea: a study of society and ideology*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1992, xiii, 439 s. ISBN 06-741-6089-4.

Obřadů (禮記) a knize *Klasika tří znaků* (三字經), určené k výuce konfucianismu pro malé děti.⁵⁶

Rodinné vztahy byly poměrně přesně popsány i v knize o rodinných obřadech neokonfucianského filozofa Chu His v jedenáctém století, v podobě návodů a pouček o rodinném životě.⁵⁷ Obsahovaly zdůraznění důležitosti mužské části rodiny a nadřazenosti.⁵⁸

Tato rodinná oslovení si našla celkem jednoduše cestu do korejské slovní zásoby, místy se však podoba rodinné organizace poměrně lišila od té čínské, na kterou byly tyto rodinné termíny napasované. Je tedy možné, že se rodina měnila pod vlivem konfucianismu i organizačně, a ne pouze podle důležitosti a názvosloví.⁵⁹ Takovýto způsob terminologie se během doby měnil, ale patrný důkaz tohoto vlivu v korejském rodinném názvosloví lze vypožorovat do dnes.

K popisování příbuzenské vzdálenosti byl užíván koncept *Chon* (寸), což znamená doslova spojení nebo uzel.⁶⁰ V korejštině se sestřenice a bratřenci se řeknou *sachon*⁶¹, *sa* znamená čtyři. Dle starých konfucianských

⁵⁶ SCOLLON, Ronald, Suzanne B SCOLLON a Rodney H JONES. *Intercultural communication: a discourse approach*. 3rd ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2012, p. cm. ISBN 978-047-0656-402. Str. 166

⁵⁷ CHAN, Wing-tsit. *Chu Hsi: new studies*. Honolulu: University of Hawaii Press, c1989, viii, 628 p. ISBN 08-248-1201-8.

⁵⁸ ERBAUGH, Mary S. China Expands Its Courtesy: Saying Hello to Strangers. *The Journal of Asian Studies*. roč. 67, č. 02, s. -. ISSN 0021-9118. DOI: 10.1017/S0021911808000715. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0021911808000715

⁵⁹ CHAN, Wing-tsit. *Chu Hsi and Neo-Confucianism: Chinese traditions*. Honolulu: University of Hawaii Press, c1986, xii, 644 p. ISBN 08-248-0961-0.

⁶⁰ SOHN, Ho-min. *Korean language in culture and society*. Honolulu, Hawai'i: University of Hawai'i Press, c2006, x, 292 p. ISBN 08-248-2694-9.

⁶¹ Viz příloha tabulka oslovování v rámci rodiny

děl o truchlení byli bratrance a sestřenice počítáni jako členové čtvrtého kolene. Strýc se řekne *samchon* (三寸) Tedy třetí uzel, odpočítaný od Ega (základní osoby) například syna. Bratranec otce je *ochon* 오촌 (五寸), tedy pátý dle tohoto principu.

10. 3.3 Fenomén nepravých příbuzných termínů a teknonym

Ballweg definuje účel nazývání nečlenů rodiny příbuzenskými termíny jako pokus o posílení vztahu a jeho institucionalizování.⁶² Rozšíření užití příbuzenských termínů i mimo rodinu je v korejštině poměrně častým fenoménem. Neznatelně starší osoby je možné oslovit jako starší sestru nebo bratra, tedy *unni*, *oppa*, když oslovuje dívka. Pokud oslovuje muž tak *nuna*, *hyung*. Pojem starší sestra je také buď vzájemně či pouze jednostranně užíván při komunikaci mezi nakupujícími ženami a prodavačkami.⁶³ Pokud zaměstnanci oslovují obyčejné hosty ať už v restauracích, kadeřnictvích nebo jiných veřejných službách, užívají vůči starším zákazníkům výrazy jako *imo* (teta z matčiny strany) nebo *samchon*⁶⁴. V jiném případě se užívá oslovení naznačující jejich věkovou pozici, a to *ajumma* (teta) a *ajeossi* (strýc). Tyto výrazy, přestože znamenají strýce a tetu, nemají nic společného s příbuzenským označením. První je oslovení pro ženy přibližně ve věku matky, to druhé pro muže ve věku otce. Je však důležité všimnout si situací, ve kterých jsou tato oslovení užívána, neboť mohou dostat v jistých případech pejorativní význam. V japonštině je také možnost oslovit starší ženu nebo muže jako strýce a tetu, přičemž oslovení

62 *American Anthropologist*. roč. 71, č. 1. ISSN 0002-7294. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/aa.1969.71.1.02a00100>. Str. 84

63 BROWN, Lucien. *Korean honorifics and politeness in second language learning*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co. ISBN 90-272-5610-1 Str. 40

64 KANG, Hui-suk. A Sociolinguistic Analysis of the Usage of Terms of Address Used in the Service Industry. *The Sociolinguistic Journal of Korea*. 2002, roč. 10, č. 1, s. 1-24.

je stejné, mění se pouze znaky. Tedy strýc *odži* (伯父), starší muž, který není pokrevně spřízněný s oslovujícím je *odži* (小父).

Druhým fenoménem jsou teknonyma, tedy užívání jména dítěte páru pro jejich oslovení. Pokud se syn jmenuje *Minho*, jeho matka bude oslovována jako *Minho-omma* (Minhova matka). Dříve tento fenomén souvisel se ztrátou vlastní identity ženy, neboť se její role v domácnosti plně orientovala na její mateřskou povinnost. Tato teknonyma se však vztahují i na otce.⁶⁵ V případě více dětí se pak při oslovování užívá jméno nejstaršího syna. V tomto případě se tedy tento titul stává jakousi variantou plnohodnotného oslovení užívaného nejen učiteli dítěte ve škole, ale i sousedy a příbuznými. Není neobvyklé, že takováto oslovení používají manželé i vzájemně mezi sebou, poté co se stanou rodiči.

Je možné, že užití tektonym a využití jména nejstaršího syna pochází právě z doby konfucianismu, kdy se nejstarší syn těšil nejvyšší důležitosti domácnosti. Syn přebíral odpovědnost a staral se o rodiče, s přibývajícím stářím se na něm pak rodiče stávali závislí. Dědil domácnost a de facto se poté stával jejím pánem. Rodiče se tedy tímto vzájemným oslovováním identifikovali jako součást této domácnosti.

Nepřavá příbuzenská jména jsou užívána v japonštině také, ovšem v mnohem omezenější míře. Obvykle je smí užit pouze výše postavený vůči níže postavenému, nebo pokud neoslovuje někoho vysloveně společensky výše postaveného nebo staršího. Oslovení starší paní jako teta, tedy *obásan*, by bylo, přestože by byl řádně přidán zdvořilostní sufix, spíše vnucovaná familiárnost a oslovená osoba by sama nemusela ještě dosahovat do věku starší tety.

Proto je obvyklejší oslovovat například mladé prodavačky či servírky jako *onésan*, starší sestra. Ve většině případů však mají japonská

⁶⁵ BROWN, Lucien. *Korean honorifics and politeness in second language learning*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co. ISBN 90-272-5610-1 Str. 40

příbuzenská jména vůči ostatním lidem navodit intimnost a naznačují ve vztahu jisté sblížení.

11. 3.4 Rodinné oslovování v japonštině

V případě japonštiny platí oslovování příbuzného vztahovou terminologií nebo vlastním jménem za přidání zdvořilostního sufixu. Japonské rodinné oslovování obsahuje označení i pro vedlejší příbuzenstva a sestává ze základních termínů oslovení, které je možno popsat z pozice jedné neutrální osoby. Základem jsou matka a otec, poté prarodiče – babička a dědeček. Vnuci jsou označováni jednotným *mago* a lze je rozlišit *mago-musume* a *mago-musuko*.

Sourozenci jsou hromadně označováni jako *kjóda* – a dělení dle věku a pohlaví na staršího bratra, mladšího bratra a starší a mladší sestru. Užití tohoto dělení je univerzální, nezáleží, jestli oslovuje dívka nebo chlapec.⁶⁶

Děti mého sourozence jsou vůči mým dětem bratranci a sestřenice – hromadně označení *itoko*, je možné je opět rozlišit přidáním charakteru žena nebo muž před *itoko*. Rodiče manžela a manželky jsou nazýváni *giri no okásan* a *giri no otósan*. *Giri* (義理) znamená čest, poslání ale i společenskou povinnost.

Japonci kladou velký důraz na společenskou harmonii a skupinovou soudržnost. Podle Konfucia jejich charakter právě vystihuje nejlépe slovo *giri*, které vyjadřuje vděčnost a vzájemnou povinnost vůči jiným. Toto *giri* označuje rodinu matky jako někoho, ke kterému jsou vázáni nově společenskou povinností. Obecně znamená výraz *giri* povinnost, vděčnost a vzájemné povinnosti vůči druhé straně. V konfucianismu znak 義, čínské *ji* a japonské *gi* znamenal patřičnost a správné jednání. Japonci tedy aplikují

⁶⁶ BROWN, Lucien. *Korean honorifics and politeness in second language learning*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co. ISBN 90-272-5610-1 Str. 40 Str. 430

povinnosti, které jim vyplývají ze vztahu vůči jejich pánovi také do rodinných vztahů.⁶⁷

Přestože je tedy jedním z největších rozdílů vlivu konfucianismu na japonštinu a korejštinu v rámci oslovování rozdílná míra důležitosti, kterou přiřkládají rodině a věrnosti panovníkovi, lze na tomto faktoru upozorovat, že Japonci implikují povinnost, *giri*, která se týká většinou především služby svému nadřízenému, i do konceptu rodinných vztahů.

Termíny oslovení se liší od základních evropských v rozlišování starších a mladších sourozenců, zvláště pro dívky i chlapce. Rozdílná terminologie podle pohlaví platí pro skoro všechny rodinná oslovení, kromě bratranců a sestřenic, kteří mají hromadné označení a vnuci. To platí pro korejštinu i japonštinu.

Blízcí přiřazenění příbuzní jsou oslovováni jejich patřičnými příbuzenskými termíny, tuto stejnou volitelnou možnost mají i jejich manželé a manželky, kteří mohou být označováni klasickými příbuzenskými jmény.⁶⁸

12. 3.5 Rodinné oslovování v korejštině

V Koreji si ženy ponechávaly a stále ponechávají svá rodinná příjmení, neboť ani když žena přišla do rodiny svého manžela, nikdy k ní plně nepatřila. Svě začlenění jí částečně mohl zajistit až mužský potomek. V domě tedy zůstávalo poměrné početné bratrstvo více synů. V tomto směru lze také pozorovat větší rozlišení v oslovování mezi muži, bratry v korejštině.

⁶⁷ Viz kapitola 4

⁶⁸ NORBECK, Edward a Harumi BEFU. Informal Fictive Kinship in Japan. *American Anthropologist*. 1958, roč. 60, č. 1, s. 102-117. ISSN 0002-7294. DOI: 10.1525/aa.1958.60.1.02a00090. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/aa.1958.60.1.02a00090>

Starší sestra⁶⁹ je oslovena stejně, ať už je vdaná nebo svobodná, to samé platí pro mladší sestru. Avšak bratři měli rozdílné oslovení podle toho, jestli byli ženatí anebo svobodní. Z pozice oslovujete rozdílně staršího svobodného bratra *Hyeong* (형) a jinak ženatého staršího bratra, který skrz své ženění získal více respektu, tímto pádem se k jeho jménu připojil ještě zdvořilejší přídomek-*nim Hyeongnim* (형님). Vyšší rozlišení platí pro starší – tedy výše postavené. O tomto postavení v konfucianismu rozhoduje i rodinný stav, tedy jestli je daný člen rodiny svobodný, či ženatý/vdaná. To poté dané jedince povyšuje nad svobodné členy rodiny.

Větší počet bratrů znamenal pro jejich syny více strýců. Rozlišuje se ženatý/svobodný strýc – mladší bratr otce. Oslovení jednotlivých strýců je jednoduše očíslováno, první starší bratr mého otce = nejstarší strýc z otcovy strany. U ženských členů rodiny – tet, se nerozlišuje dle rodinného stavu, ani věku. Například otcovy bratři nejsou rozčleněni pouze podle toho, zdali jsou starší nebo mladší než on, ženatí či svobodní. Otcovy sestry jsou hromadně *kumo*. Jediné rozlišení platí tedy dle toho, zdali se jedná o sourozence otce nebo matky.

Dle Kinga však k takovéto genderové diskriminaci v oslovení došlo až později, neboť v začátku období Joseon, tedy před další novou vlnou neokonfucianismu v Koreji, se oslovení pro ženskou část a mužskou část rodiny natolik nelišilo.⁷⁰ Avšak v dnešní době celkový počet oslovení mužské části rodiny čítá až 61 různých příbuzenských oslovení, která zasahují až do 9. generace, kdežto oslovení z matčiny strany nejsou natolik diferencovaná.⁷¹

69 Viz příloha tabulka oslovení v rámci rodiny

70 SCOLLON, Ronald, Suzanne B SCOLLON a Rodney H JONES. *Intercultural communication: a discourse approach*. 3rd ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2012, p. cm. ISBN 978-047-0656-402. Str. 108

71 HAIG, Edited by Ho-min Sohn a Stephen C LEVINSON. *Japanese/Korean linguistics: some universals in language usage*. Editor Lawrence Saez, Gurharpal Singh. Stanford, Calif: CSLI for the Stanford Linguistics Association, 1997, xiv, 345 p. Routledge advances in South Asian studies, 21. ISBN 15-758-6088-0.

Pro podřízené – ženy, dcery, mladší sourozence a tedy i syny a vnuky platilo, že nesměli své nadřazené nazývat jménem.⁷² Nejnižší postaveným členem rodiny byla snacha. Nebyla stejné krve jako rodina, nikdy se tedy nemohla stát členem rodiny, a proto ani po stavbě nepřijala manželovo příjmení. To se dědilo pouze skrz otcovu část rodiny. V domě jí náležela nejnižší pozice, nižší než tchýně a manželka staršího bratra.

Pokud se žena vdala za muže, který nebyl nejstarším synem (neměl tedy ani tolik důležitosti, ani primární dědičné právo), mohla být mladšími, než je ona sama dokonce oslovována jejím vlastním jménem.⁷³

13. 3.6 Vliv konfucianismu na oslovování mezi manžely a postavení ženy v rodině

O ženách se konfucianismus vyjadřoval takto: „Pravil Mistr: S ženami a lidmi nízkého rodu je těžko jednat. Jsi-li k nim laskavý, jsou vzpurní, a udržuješ-li je v povzdálí, hněvají se za to.“⁷⁴ Hierarchická podoba vztahů, jak ji nařizoval Konfucius, tedy ve většině případů silně připomínala vztah mezi vládcem a poddaným. Nejvíce to platilo pro manžela a manželku, která ho měla uctívat, jako svého vládce.⁷⁵

72 FINGARETTE, Herbert. *Confucius: the secular as sacred*. Illinois: Waveland Press, 1998, xi, 84 s. Religious traditions of the world. ISBN 15-776-6010-2.

73 CONFUCIUS, Herbert a Translator JAMES LEGGE. *The Confucian analects, the great learning, the secular as sacred*. New York: Cosimo Classics, 2009, xi, 84 s. Religious traditions of the world. ISBN 978-160-5206-448.

74 KONFUCIUS, *Rozpravy: hovory a komentáře*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Praha: Mladá fronta, 1995, 180 s. ISBN 80-204-0295-0. kap. 17, odst. 25

75 ROSENLEE, Li-Hsiang Lisa. *Confucianism and women: a philosophical interpretation*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Albany: State University of New York Press, 2006, 180 s. ISBN 978-079-1467-503.

Přítom jak v Japonsku, tak v Koreji si před příchodem konfucianismu a obzvláště neokonfucianismu ženy užívaly poměrné autonomie, měly podobná práva jako muži, mohly dědit a jejich osobní svoboda nebyla silněji kontrolována.⁷⁶ Ovšem během období Joseon, kdy byl neokonfucianismus ustanoven jako státní ideologie a v Japonsku v období Edo, konfucianismus svým paternalismem ovlivnil jednak celou společnost a také vnímání žen.

Vztah manžela a manželky byl jedním z 5 základních vztahů konfucianismu, ovšem Konfucius a jeho následovníci se ve svých poučkách zaměřovali především na muže. Jeho výše zmiňované *Hovory* popisují, jakým způsobem se má muž chovat vůči svým rodičům, co pro něho znamená poslušnost, a jak může změnit svým etickým chováním chod společnosti. Tím, že se Konfucius o ženách skoro vůbec nezmiňoval a většinou jsou vynechány ve všech dialozích, které se svými žáky vedl, a které jsou zaznamenány, kleslo o to víc jejich postavení. Smyslem jejich života měla být pouze služba rodičům, manželovi, jeho rodičům a později synům. Osobní svoboda ženy byla omezena na pobyt doma.⁷⁷

Vše se zlepšilo až později, kdy byla vydána další konfuciánská kniha pouček o poslušnosti rodičům, ale tentokrát pro ženy.⁷⁸ Přesto, že to byla kniha, která pouze obsahovala další poučky a příkazy pro ženy, znamenala uznání toho, že ženy jsou součástí společnosti. Ženy však stále neměly chodit ven, ale naopak se spíše zdržovat doma a starat se o domácnost.

⁷⁶ EBREY, Patricia Buckley. *Chinese civilization: a sourcebook*. 2nd ed., rev. and expanded. New York: Free Press, c1993, xix, 524 p., [1] p. of plates. ISBN 00-290-8765-1.

⁷⁷ BRAY, Francesca. *Technology and gender: fabrics of power in late imperial China*. 2nd ed., rev. and expanded. Berkeley: University of California Press, c1997, xvi, 419 p. ISBN 05-202-0861-7.

⁷⁸ KO, Dorothy, JaHyun Kim HABOUSH a Joan R PIGGOTT. S U N Y SERIES IN CHINESE PHILOSOPHY AND CULTURE. *Women and Confucian cultures in premodern China, Korea, and Japan*. Berkeley: University of California Press, c2003, xiii, 337 p. ISBN 05-202-3138-4.

Podle základního pravidla *Troji poslušnosti*⁷⁹ měla být žena poslušná postupně třem osobám v tomto pořadí – jako malá svému otci, poté, co se vdala, svému manželovi, a když ovdověla, svému nejstaršímu synovi. Bylo očekáváno, že se celkově podřídí potřebám manžela a rodiny a obětuje se pro ně. A takovéto faktory přispěly k odlišení žen v hierarchickém řádu.

V Koreji vznikalo nejvíce příbuzenských oslovovacích termínů okolo období Golyeo až do poloviny období Joseon převzetím ze sino-korejských termínů.⁸⁰ Rozdíl od dnešního stavu příbuzenských oslovení byl v tom, že počet oslovení pro ženskou část rodiny byl co do počtu stejný, jako ten pro muže a stejně důležitý. Během období Joseon, kdy byl neokonfucianismus uveden jako státní ideologie a postavení žen se kvůli přísným dogmatickým zákonům zhoršilo, část terminologie zmizela. Podobná oslovení, jaké jsou pro strýce a syny, tedy první/druhý/třetí syn, existovaly i pro dívky, tedy první/druhá/třetí dcera. Byly ovšem zrušeny, neboť ženy již neměly právo dědit a nemělo smyslet je tedy takto rozlišovat.⁸¹

V konfuciánské Knize obřadů je uvedeno, že vdané ženy mají být oslovovány jako *fu* (婦).⁸² Tento znak je také stále užívané oslovení manželky v Japonsku jako *yome*, znamenající nevěsta. Ten samý význam má tento znak i v korejštině. V knize obřadů je tento znak uváděn spolu se znakem *fu* (夫), znamenajícím manžela, v kombinaci 夫婦, při označení jednoho ze vztahů Pěti základních vztahů konfucianismu – vztahu manželky

79 viz kapitola 1

80 SOHN, Ho-min. *Korean language in culture and society*. Honolulu, Hawai'i: University of Hawai'i Press, c2006, x, 292 p. ISBN 08-248-2694-9. Str. 34

81 SOHN, Ho-min. *Korean language in culture and society*. Honolulu, Hawai'i: University of Hawai'i Press, c2006, x, 292 p. ISBN 08-248-2694-9. Str. 112

82 ROSENLEE, Li-Hsiang Lisa. *Confucianism and women: a philosophical interpretation*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Albany: State University of New York Press, 2006, 180 s. ISBN 978-079-1467-503. Str. 46

a manžela. V této stejné kombinaci se zachoval do dnešní doby jednak v korejštině, kde jsou tyto znaky překládány jako *bubu*(부부) a v japonštině se stejnými znaky jako *fúfu* – v obou případech označení pro manžele.

Konfucianismus přikazoval, že jakmile žena překročí práh mužova domu, ztrácí své jméno a stává se z ní člověk uvnitř, v čínštině *nei jen*. V Koreji se vdaným ženám říkalo *ansalam*, *jibsalam* – člověk uvnitř, člověk doma. Toto oslovení mělo jasně značit, že světem ženy má být její domácnost a starání se o ní. Symbolem manželky i nadále zůstávala úloha „té doma“. Toto oslovení přetrvalo v japonštině i v korejštině dodnes „žena doma, ta doma“. V japonštině se jedná o *kanai* (家内) a v korejštině o *anae* (아내). V období Joseon bylo také zvykem nazývat ženu dle manželovy pracovní pozice, neboť byla na jeho existenci jednak závislá, a za druhé bylo povolání muže bráno také jako jeho částečná identita. Žena byla tedy oslovována jako manželka úředníka, nebo učitele.⁸³

V Japonsku, při rozmachu neokonfucianismu v období Edo, se na základě toho, že ženy nesměly doprovázet muže na veřejnost, rozmohl fenomén Gejš. Profesionálních společnic mužů do společnosti, když jejich vlastní ženy musely zůstat doma.

Ženy bývaly ihned po příchodu do manželova domu poučovány o rodinných termínech a způsobech správného oslovování jednotlivých členů rodiny. Převaha oslovení pro mužskou část rodiny souvisí s tím, že manžel zůstal v domě svých rodičů, tak jako jeho bratři. Dívky odchází do domu manžela, proto je vyšší počet oslovení na mužově straně a vyžaduje vyšší diferenciaci.

Nejhoršího zacházení se dostávalo v rodině snachám. Jestliže je žena jako matka v rodině utlačována, jakmile se do domácnosti přivdá dívka, tehdy, se stává jistou formou její přímou nadřízenou a má za úkol ji naučit

83 SOHN, Ho-min. *Korean language in culture and society*. Honolulu, Hawai'i: University of Hawai'i Press, c2006, x, 292 p. ISBN 08-248-2694-9. Str. 53

všechny pravidla a zvyky domu. Po příchodu získala svou roli jako „člověk uvnitř“, „snacha“ a později pouze jako něčí matka.⁸⁴ Nevěsta nesměla vůči starším užívat žádné jiné oslovení, než příbuzenské.^{85,86} Ženy, které se přivdaly do stejné sestupné linie⁸⁷, se navzájem nazývaly stejnými příbuzenskými osloveními. Například mladší/starší sestry.

Tak jako tomu bylo a je stále v Číně, ženy si ponechávaly své jméno, tak jako tomu bylo v Japonsku a Koreji. To ženu ještě více izolovalo od nové domácnosti, kam se přivdala, neboť s ní nesdílela ani stejné příjmení. Navíc, v Knize obřadů nebylo zapsáno nic o truchlících povinnostech ženy vůči manžellovým rodičům. Další náznak, že konfucianismu neuznával přivdanou ženu jako plnohodnotnou členkou rodiny.⁸⁸ V Japonsku začaly ženy od reformy Meidži přijímat manželovou příjmení.⁸⁹ V Koreji tento zvyk o ponechání si svého příjmení i po svatbě přetrval dodnes.

Důraz konfucianismu na důležitost synů a jejich věkové odlišení, se promítl i do faktu, že pokud se dívky nevdaly za nejstaršího syna rodiny, i

84 viz kapitola 3.3 teknonyma

85 WATSON, Rubie S a Patricia Buckley EBREY. *Marriage and inequality in Chinese society: a philosophical interpretation*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Patricia Buckley Ebrey, Rubie Sharon Watson. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Berkeley: University of California Press, c1991, xvii, 385 s. *Studies on China*. ISBN 05-200-7124-7.

86 WATSON, RUBIE S. *The named and the nameless: gender and person in Chinese society*. *American Ethnologist*. roč. 13, č. 4, s. 619-631. ISSN 00940496. DOI: 10.1525/ae.1986.13.4.02a00020. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/ae.1986.13.4.02a00020>

87 podle vztahu k určité osobě rozlišují ascendenti (v linii vzestupné, tj. rodič, prarodič atd.) a descendenti (v linii sestupné, tj. dítě, vnuk atd.).

88 DEUHLER, Martina. *The Confucian transformation of Korea: a study of society and ideology*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, xiii, 439 s. ISBN 06-741-6089-4. Str. 75

89 BROWN, Ju a John BROWN. *China, Japan, Korea: culture and customs*. North Charleston, South Carolina: BookSurge, c2006, 191, [1] p. ISBN 978-141-9648-939.

mladší členové rodiny měli právo je nazývat jejich vlastním jménem, namísto příbuzenských oslovení, což je v jiném případě urážka.

Mnohá tato oslovení již nejsou příliš aktuální a mohou být urážlivě, obzvláště ta, která vysloveně naznačují ženino místo doma. Ženy byly zrovnoprávněny a jejich život po svatbě není již natolik orientovaný pouze na místo doma. Přesto není ani dnes obvyklé, aby se připojily ke svým mužům na večerní zábavy do města. Mnoho žen sice vystuduje univerzitu, ale péče o rodinu je stále považována za nejdůležitější.⁹⁰⁾

Pro japonské i korejské rodiče platí, že s příchodem dětí se opět oslovování mění, standardně na vzájemné oslovení jako „táto“ a „mámo“. V Koreji se jedná dokonce o tendenci, kdy se říká, že rodiče po narození svého prvního dítěte ztrácí svá vlastní jména, jsou to již pouze jeho rodiče.⁹¹ Nejedná se pouze o oslovení, kterým častují rodiče ostatní, ale oba ho užívají mezi sebou i navzájem. Tak jako o sobě rodiče jak v Japonsku, tak Koreji referují jako o matce, nebo otci namísto „já“.

3.6.1 Japonské oslovování

Podle posledních průzkumů oslovuje již přibližně 30% manželů své ženy jejich osobním jménem.⁹² Dále se tyto příbuzenské termíny dělí s osobními zájmeny jako *anata*, které znamená drahý. Výběr z některých oslovení záleží čistě na preferenci, většina ovšem na stavu intimity ve vztahu.⁹³

90 GÜNTHER, Heidi. *Women in management positions in Japan trends, challenges and opportunities*. 1. Aufl. München: Grin Verl, 2008, viii, 219 p. ISBN 978-364-0423-989.

91 Viz kapitola 3.3 teknonyma

92 TSUYA, Noriko O a Larry L BUMPASS. *Marriage, work, and family life in comparative perspective: Japan, South Korea, and the United States*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Honolulu: University of Hawai'i Press, c2004, xiv, 177 p. ISBN 08-248-2775-9.

Cuma (妻) je obecné označení manželky. Jedná se také o oficiální formu, která je uvedena v dokumentech a zprávách. Toto označení se rozšířilo po reformě Meidži, do té doby nebylo pro oslovení vlastní ženy příliš užíváno. *Kanai* (家内) je užíváno, pokud muž hovoří o své manželce před někým jiným, povětšinou nadřízeným, neboť toto značení ženu snižuje. Význam těchto znaků znamená, že se jedná o ženu v domácnosti, jak už bylo zmíněno výše. Nejobvyklejším oslovením je *okusan* (奥さん), užíváno při oslovení manželky někoho jiného, jednak s použitím sufixu *-san* nebo ještě zdvořilejšího *-sama*, pokud obvykle mluvíte o manželce někoho nadřízeného.

Pokud žena mluví o svém muži, nazývá ho *šudžin*, tedy můj pán. Podle starověkého uspořádání byl manžel hlava rodiny a měl na starosti veškeré rodinné záležitosti, byl tedy její pán. Podobný význam vykazují i další oslovení manželka, jako je *danna*. Jedním z označení manželky je totiž například slovo *cureai* (連れ合い), který doslovně znamená doprovod. Užívání takovýchto oslovení může být však v dnešní době pro ženy ponižující.⁹⁴

3.6.2 Korejské oslovování

V Korejštině není ani v dnešní době obvyklé nazývat se mezi manžely křestním jménem. Přesto je možné oslovit svého partnera jménem + zdvořilostním sufixem, obvykle *a/ah* a také jako v japonštině užitím osobního zájmena užívaného mezi manžely, *dangsin*. Moderní korejšťina disponuje mnoha zpopularizovanými výrazy náklonnosti. Mezi nejčastěji užívané patří *yeobo* (여보), které znamená „Drahý“/„Drahá“ a užívají jej

93 KAISER, Stefan. *Japanese: a comprehensive grammar*. 2nd ed. New York: Routledge, 2012, xxvii, 698 p. ISBN 978-020-3085-196.

94 KOYAMA, Takashi. *Changing social position of women in Japan*. Paris: UNESCO, 1961.

manželé, kteří jsou spolu již delší dobu. Jedná se o velmi staré oslovení, které však původně mělo spíše praktický význam „Podívej“ „Hele“.⁹⁵ Mladší manželské páry užívají oslovení *jagi* (자기), které na rozdíl od *yeobo* nejsou natolik vázány s manželstvím, ale užívají ho i partneři a zamilovaní. Jeho užití je však odvozené, *jagi* znamená já/sebe. Partnerství a manželství jsou v Koreji brány jako *ilsimdongche* (일심동체). Jedno srdce, jedno tělo. Je možné, že souvisí s prohlášením Konfucia, když se vyjadřoval o manželství a řekl, že muži jsou neúplní, když jsou zamilovaní a k onomu celku jim může dopomoci rodina, tedy i manželka.⁹⁶ Za *jagi* se připojuje ještě zdvořilostní sufix *a/ya*.

Přestože byly ženy celkově utlačovány, v období Joseon také panoval mezi manžely vzájemný respekt a navzájem mezi sebou mluvily zdvořilostní formální řečí. V dopisech z období Joseon, které si navzájem adresovali manželé, bylo zaznamenáno více způsobů oslovení. Jedním z nich bylo *janae* (자내), kterým se navzájem oslovovali oba manželé. Toto oslovení se vyvinulo do dnešního oslovení *jane* (자네) a v dnešní době ho užívají povětšinou starší, pokud oslovují někoho z rodiny nižšího postavení a stále udržují formální úroveň, například matka, která oslovuje svého zetě nebo i nadřízený podřízeného.

Ženy nazývaly své manžely také oslovením jako je *yeonggam* (영감), *daegam* (대감), nebo *naeuli* (나우리). Tyto oslovení jsou poměrně známé ze starších období a dnes už ne příliš užívaná. Mezi další oslovování patří *manura*, ale takovéto oslovení není považováno za zdvořilé, přestože dříve bylo užíváno jako oficiální oslovení ženy někoho jiného. Jedním z přetrvávajících oslovení něčí manželky je také *samonim* (사모님), což byl

95 SOHN, Ho-min. *Korean language in culture and society*. Honolulu, Hawai'i: University of Hawai'i Press, c2006, x, 292 p. ISBN 08-248-2694-9.

96 CONFUCIUS., Ho-min a Miles Menander DAWSON. *The ethics of Confucius*. New York: Cosimo Classics, c2005, xxi, 323 p. ISBN 15-960-5417-4. Str. 137

původně výraz pro manželky učitelů. Toto oslovení přetrvalo právě z období Joseon, kdy byly ženy identifikovány s jejich manžely. Toto oslovení sebou nese také danou dávku povrchnosti, která je Korejcům při oslovování často vyčítána. Jsou jim oslovovány většinou vdané, na pohled bohaté a dobře oblečené ženy. Ženy oslovují svého manžela jako *seobangnim* (서방님), což je zdvořilá forma od *seobang* (서방), znamenající manžel. Jeho druhý význam je zeť, a mohou ho takto oslovovat jeho starší švagrové nebo i rodiče manželky. Obvykle se pojí na příjmení. Tedy Kim *seobang* apod. Tak jako je manželka někdy oslovována *buin* (부인), tedy manželka, *nampyeon* (남편) je doslovný překlad manžela. Když byla žena označována jako člověk uvnitř, *jipsalam* (집사람), manželovi náleží i označení „člověk venku“ tedy *bakkatyangban* (바깥양반).

Platí, že po svatbě se, jak tomu bývá i v evropských kulturách, vzájemné oslovování mění. Ovšem díky televizním seriálům a popularizaci se mladí manželé oslovují stejně, jako před svatbou, nebo z dob, kdy byli přátelé. Dívky tedy často nazývají své manžely *oppa* (오빠), starší bratře, což je vystaveno mnohé kritice starší generace. Manželka by správně neměla nazývat svého manžela jako staršího bratra.

4. Vliv konfucianismu na rozdílné tendence v oslovování v japonštině a korejštině

Konfucianismus byl ve společnosti impulsem k utvoření systému s hierarchií uspořádanou dle věku a paternalismu, ve které byli muži vždy nadřízení. Dalším jeho vlivem na společnost obou zemí byl důraz na vztahovou dvojici pána a poddaného a zejména důraz na rodinu jako základní prvek konfuciánské filozofie.

Konfucianismus v Koreji byl ortodoxnější než v Japonsku a jeho zaměření na rodinu zapříčinilo daleko preciznější rozlišení v rámci rodinného oslovování. Neokonfucianismus v Japonsku v období Edo musel mít značně odlišnou míru vlivu, neboť výsledkem bylo nadřazení vztahu pána a poddaného nad vztahy rodinné.⁹⁷ Vojenská vrstva samurajů, která aplikovala konfuciánské myšlenky do svého etického kodexu, byla během reformy Meidži rozpuštěna. A právě vzdělání a kultivování samurajové se během reformy proměnili ve třídu úředníků a obchodníků,⁹⁸ neboť ztratili své původní společenské postavení.

Základním zdrojem morálky těchto samurajů byl vojenský kodex *bušidó*⁹⁹, který čerpal z neokonfucianismu, konkrétně z jeho citu pro povinnost a oddanost (*giri* - 義理)¹⁰⁰. Japonci pak aplikovali principy, které byly součástí bušidó, do společenských vztahů. Zatímco byl v Koreji předobrazem všech jiných vztahů vztah otce a syna, tedy rodinný, v Japonsku se stal podpůrným autoritativním prvkem mezilidských vztahů právě tento koncept oddanosti mezi pánem a jeho poddaným.

Vztah nadřízenosti/podřízenosti se citelně odrazil ve sféře obchodu v Japonsku i v Koreji, především v jejich organizaci a pracovní morálce, tedy v principech, které jsou považovány za příčinu úspěchu asijských firem.¹⁰¹

97 JANOS, Jiří. *Dokonale utajená Korea*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 187 s., [16] s. obr. příloh. Civilizace, země, lidé. ISBN 80-859-8326-5. Str. 24

98 YAN, Jun a RITCH L. SORENSON. The Influence of Confucian Ideology on Conflict in Chinese Family Business. *International Journal of Cross Cultural Management*. 2004-04-01, roč. 4, č. 1, s. 5-17. ISSN 14705958. DOI: 10.1177/1470595804041521. Dostupné z: <http://ccm.sagepub.com/lookup/doi/10.1177/1470595804041521>

99 Kodex chování pro samuraje. Bušidó vyžaduje skromnost, zdvořilost a zejména respekt k druhým

100 viz kapitola

101 DURLABHJI, Subhash, NORTON E MARKS a SCOTT ROACH. *Japanese business: cultural perspectives*. Albany: State University of New York Press, c1993, xii, 388 p. ISBN 07-914-1252-0. Str. 57

Firemní oslovení a pozice jsou, jak vidíme na přiložené tabulce, v japonštině i korejštině téměř identické. Také firmy obou zemí, japonské *zaibacu*¹⁰², *keirecu* i korejské *jaeboly*¹⁰³, mají obdobnou strukturu, neboť se vyvíjely dle podobných vzorců. Ovšem rozdílným faktorem je opět rodina, neboť *jaeboly* jsou obecně více než jejich japonské protějšky orientovány na rodinu.¹⁰⁴ Rozdíly nebo vyšší rozlišení hierarchizace zaměstnanců jsou pak následkem spíše rozdílné struktury firmy než odlišné oslovovací strategie.

Místo rodiny staví japonština do centra zájmu právě vztah nadřízený/podřízený. Z toho vyplývá i vyšší důraz na pracovní identitu člověka a rodina stojí obvykle až na druhém místě.

V japonské firmě je aplikován aspekt in-group a out-group, v japonštině se označují jako *šanai* (社内), firemní, a *šagai* (社外), mimo firemní.¹⁰⁵ Výraz *šanai no hito* přitom může označovat zaměstnance firmy, ale také jakéhokoli člověka, který se ve firmě zrovna nachází. Platí stejný způsob užití jazykové zdvořilosti, jak bylo zmíněno v kapitole 2.4. Tedy pokud před člověkem z jiné firmy, vůči kterému užíváme zdvořilosti, mluvíme o někom z naší firmy, užíváme skromnou řeč (*kendžógo*), neboť je z naší skupiny, a jeho snížením (tedy nepřipojením zdvořilostního sufixu k jeho jménu) vyjadřujeme zároveň úctu člověku, se kterým mluvíme.

102 zaibacu („konglomerát“) jsou vojensko-průmyslově-finanční konglomeráty. Jejich řízení a kontrolu většinou spravovala jediná rodina

103 konglomerát firem. Rodinný podnik, jehož součástí jsou stovky jednotlivých firem vzájemně propojených se státními bankami.

104 JUNG, D.-H. Korean Chaebol in Transition. *China Report*. roč. 40, č. 3, s. 299-303. ISSN 0009-4455. DOI: 10.1177/000944550404000306. Dostupné z: <http://chr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/000944550404000306>

105 viz kapitola 2.4

Podobné in-group a out-group praktiky jsou sice charakteristické i pro korejské firmy,¹⁰⁶ avšak v korejštině není aspekt in-group a out-group brán jako rozhodující faktor úrovně zdvořilosti. Povinnost užívání zdvořilosti neodpadá ani ve vlastní rodině, natož v rámci in-group, jak už bylo zmíněno v kapitole 2.4.

Rozdíl v oslovování ve firemním prostředí není tedy jednoznačně problémem počtu oslovení/ , ale praktického užití oslovení. V Koreji převládá na veřejnosti a téměř ve většině situací příbuzenský termín oslovení. Jedinec je v korejské společnosti v první řadě synem, otcem, bratrem, a až poté učitelem nebo zaměstnancem dané firmy.¹⁰⁷

V Japonsku již od doby převzetí konfucianismu vystávaly konflikty mezi věrností rodině a věrností panovníkovi. Důvodem těchto sporů byla nařizovaná převaha věrnosti pánovi – tedy v moderním pojetí smyslu tohoto slova svému zaměstnavateli – nad rodinou. Konfucius učil, že člověk má být shovívavý, když se jeho rodič dopustí něčeho nezákonného, neboť věrnost rodině je důležitější než zákon.¹⁰⁸ Podle Jiřího Janoše je toto hlavní rozlišující prvek mezi konfucianismem v Japonsku a Koreji: „V Japonsku jsou vztahy mezi zaměstnancem a firmou kladeny často výš než závazky k vlastní rodině.“ V Koreji je ale centrem všeho dění právě rodina a hlava rodiny – otec. „V obou zemích se jedná o aplikaci Konfuciova učení, ale pokaždé klade důraz na jiné zásady. Navíc v Japonsku nebyl vliv konfucianismu ani dříve tak silný jako v Koreji.“¹⁰⁹

106ROWLEY, Chris, Tae-Won SOHN a Johngseok BAE. *Managing Korean business: organization, culture, human resources, and change*. Portland, OR: F. Cass, 2002, 212 p. ISBN 07-146-8222-5. Str. 79

107LEBRA, Takie Sugiyama. *Japanese patterns of behavior*. Honolulu: University Press of Hawaii, c1976, xviii, 295 p. ISBN 08-248-0460-0

108LEGGÉ, James. *[Confucian analects, the great learning, the doctrine of the mean]*. [Nachdr.]. Safety Harbor, Fla: Simon, 2000. ISBN 978-193-1313-902.

Důvodem pro tento rozdílný koncept může být fakt, že na Japonsko v období Edo značně působil čínský proud neokonfucianismu, který se v Japonsku centrálně zabýval myšlenkou věrnosti pánovi a na rozdíl od Číny se v tomto směru dočkal mnohem větší pozornosti a míry výzkumu.¹¹⁰

Další důvod pro tyto rozdílné strategie při oslovování souvisí s tím, že v Japonsku přetrval silný vliv konfuciánských hodnot a důraz na vzdělání.¹¹¹ Vysoké vzdělání je stále velmi žádané a následné zaměstnání se stává jedním z klíčových faktorů života. Konfucianismus totiž dával důraz na vzdělání a práci, a tím pádem bylo dosažení dané pracovní pozice vysoce ceněno. Japonci si nesmírně vážili autority a věřili, že člověk, který dosáhl záslužné pozice v zaměstnání, si zaslouží úctu jak ve firmě a prostředí, kde pracuje, tak i mimo něj. Tento silný autoritarismus odráží váhu, kterou Japonci kladou na profesní tituly, a jejich užití i mimo firemní prostředí.¹¹²

Japonci jsou na správné oslovení své osoby někým jiným více soustředění, což se týká i pracovní pozice. Jedná se o takzvaný *role-narcissism*, tedy narcismus týkající se funkce nebo pozice jednotlivce, která se stane jeho samotnou identitou.¹¹³ Jev souvisí s tendencí užívat v

109 JANOŠ, Jiří. *Dokonale utajená Korea*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 187 s., [16] s. obr. příloh. Civilizace, země, lidé. ISBN 80-859-8326-5.

110 WRIGHT, Arthur F. *Confucianism and Chinese civilization: Stanford studies in the civilizations of Eastern Asia*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1975c1964, xv, 366 p. ISBN 08-047-0891-6. Str. 155

111 JANOŠ, Jiří. *Dokonale utajená Korea*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 187 s., [16] s. obr. příloh. Civilizace, země, lidé. ISBN 80-859-8326-5. Str. 24

112 DURLABHJI, Subhash, Norton E MARKS a Scott ROACH. *Japanese business: cultural perspectives*. 1. Aufl. Albany: State University of New York Press, c1993, xii, 388 p. ISBN 07-914-1252-0. Str. 147

113 LEBRA, Takie Sugiyama. *Japanese patterns of behavior: a study of society and ideology*. Honolulu: University Press of Hawaii, c1976, xviii, 295 p. ISBN 08-248-0460-0. Str. 85

japonštině při oslovování pracovní tituly i mimo firmu. Jsou užívány také namísto zdvořilostního sufixu u jména.

V Japonsku jsou důležitější vztahy zprostředkované, než vrozené, a je jím připisována velká důležitost bližší vztahy s lidmi mimo rodinu, na rozdíl od Koreje a Číny.¹¹⁴ Tedy společenská pozice člověka, kterou v Japonsku určuje především jeho pracovní pozice, převažuje nad jeho rodinnou identitou.¹¹⁵

5 Závěr

Účelem této práce bylo vypořádat vliv konfucianismu na jazyk dvou sousedících států, Japonska a Koreje, konkrétně pak především vliv na systém oslovování. Práce přitom vychází ze základního psycholingvistického principu, že je jazyk a jeho lexikologie mimo jiné utvářen i nároky svého okolí, tedy v tomto konkrétním případě i konfucianismem a jeho potřebou společenské diferenciacce.

Tento požadavek diferenciacce se následně nezbytně promítal i do jazyka zemí, na které měl konfucianismus vliv, zejména se projevil v rámci jeho referenčních a oslovovacích možností. Korejskou terminologii rodinného oslovování ovlivnil konfucianismus zejména svými přesnými popisy rituálních obřadů truchlení, které obsahovaly přísné dělení rodiny dle hierarchizace, přičemž většina této terminologie je součástí korejské

114 LEBRA, Str. 90

115 LEBRA, Str. 85

lexikologie dodnes. Ovšem největší vliv na rodinnou terminologii korejštiny měl radikální a přísný neokonfucianismus v období Joseon.

V Japonsku se neokonfucianismus rozmohl v období Edo, ale v naprosté většině byl přijat pouze vrstvou vojenské šlechty, ne obyčejnými lidmi, jako tomu bylo v Koreji. Nadto spíše než důkladná rodinná diferenciací byl přijat jeho důraz na vzdělání a také oddanost vládnoucí autoritě namísto věrnosti rodině. Z toho důvodu nevykazuje japonská rodinná terminologie takovou diferenciací, místo toho klade japonština větší důraz na správné oslovování a vlastní status v pracovním prostředí či společenské postavení.

Konfucianismus tedy systém oslovování obou jazyků ovlivnil, ovšem v případě korejštiny byla tato síla patrnější, z čehož vychází i řada rozdílů při oslovování v japonštině a korejštině. Ty většinou spočívají ve větší diferenciací a rozmanitosti korejského systému.

Prvním rozporem je praxe v oslovování, která má spojitost se společenským statutem oslovovaného, tj. jestli je oslovovaný svobodný/svobodná, nebo ženatý/vdaná. Japonci oproti Korejcům při oslovování nerozlišují mezi rodinnými příslušníky pokrevními a mezi příslušníky, kteří se stali členy rodiny skrze sňatek. Nerozlišují ani ve větší míře příbuznost ze strany otce nebo matky a rodinné oslovení platí pro všechny stejně. Dalším odlišujícím faktorem, který japonština postrádá, je rozdílné oslovení pro členy rodiny, kteří jsou svobodní a ty, kteří jsou již vdaní nebo ženatí. Konkrétně v japonštině např. chybí jiné označení manželek a manželů příbuzných mluvčího, například partnery sourozenců.

Druhý typ rozdílného oslovování se odvíjí od pohlaví oslovovaného. V korejštině je pro to, aby mohl mluvčí oslovovaného správně oslovit, častěji vyžadována informace o pohlaví, a který rodinný příslušník oslovuje. Například matka manželky v korejštině je rozlišena od matky ženicha, tedy tchýně z ženiny a mužovi strany. Japonština má pouze univerzální termín pro tchýni a není relevantní, který z manželů oslovuje.

Oproti tomu v Japonsku není někdy dokonce pohlaví oslovovaného vůbec relevantní.

Třetím rozdílem je fakt, že v korejštině je důležitý i věk a postavení mluvčího, nejen oslovovaného. Ve většině případů je důležité, zda oslovuje muž, či žena, svobodný, či osoba v manželském svazku, mladší staršího, či starší mladšího. Rozdíly se pak nachází i uvnitř samotné korejštiny, kde je množstevní rozdíl oslovení pro rodinu matky a rodinu otce, a pro ženskou a mužskou část rodiny.

Summary

The aim of my bachelor thesis is to compare the different influence of Confucianism on the system of ways of address in the Korean and Japanese language and to find out, in which level the most frequent differences occur and what might have been the cause. The influence of Confucianism on the interpersonal social relationships in East Asia was crucial and is still very noticeable and changed the relations between people, and during the addressing stresses their position in the society, familiarity, surrounding in which addressing is realized and finally also the age of the participants of the communication.

Whereas the influence on addressing in Japanese wasn't as strong as in Korean, due to the looser influence of the ideology on the society, the Korean Confucianism was very strict and orthodox. Japan adopted as the basic model the Confucian relationship between the ruler and the subject, and thus stressing more importance on the modern business and occupation identity and addressing terms, while Korea remained focused on basic important role of family and the relationship between father and child. Therefore Korea's family addressing terms are more complex and differentiated, while Japan stresses the importance of in-group and out-group distinction and the different honorific usage of the addressing terms based on it.

Seznam použité literatury:

AARSLEFF, Hans. *From Locke to Saussure: essays on the study of language and intellectual history*. Minneapolis: University of Minnesota Press, c1982, viii, 422 p. ISBN 08-166-0967-5.

BRAY, Francesca. *Technology and gender: fabrics of power in late imperial China*. 2nd ed., rev. and expanded. Berkeley: University of California Press, c1997, xvi, 419 p. ISBN 05-202-0861-7.

BROWN, Ju a John BROWN. *China, Japan, Korea: culture and customs*. North Charleston, South Carolina: BookSurge, c2006, 191, [1] p. ISBN 978-141-9648-939.

BROWN, Penelope a Stephen C LEVINSON. *Politeness: some universals in language usage*. Editor Lawrence Saez, Gurharpal Singh. New York: Cambridge University Press, 1987, xiv, 345 p. Routledge advances in South Asian studies, 21. ISBN 05-213-1355-4.

BROWN, Lucien. *Korean honorifics and politeness in second language learning*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co. ISBN 90-272-5610-1.

CLARK, Victoria. *What do we mean by "Politeness"?*. 2010. Dostupné z: http://www.academia.edu/289238/What_do_we_mean_by_Politeness

CONFUCIUS, Translated by Arthur WALEY a With an introduction by Sarah ALLAN. *The analects*. London: Everyman Publishers, 2000.

CONFUCIUS., Ho-min a Miles Menander DAWSON. *The ethics of Confucius*. New York: Cosimo Classics, c2005, xxi, 323 p. ISBN 15-960-5417-4.

CRAIG, Albert M a J CAIGER. *Chōshū in the Meiji restoration: nové, přepracované vydání*. Lanham, Md.: Lexington Books, c2000, xxi, 385, xxxix p. ISBN 07-391-0193-5.

DEUHLER, Martina. *The Confucian transformation of Korea: a study of society and ideology*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1992, xiii, 439 s. ISBN 06-741-6089-4.

DURLABHJI, Subhash, Norton E MARKS a Scott ROACH. *Japanese business: cultural perspectives*. Albany: State University of New York Press, c1993, xii, 388 p. ISBN 07-914-1252-0.

EBREY, Patricia Buckley. *Chinese civilization: a sourcebook*. 2nd ed., rev. and expanded. New York: Free Press, c1993, xix, 524 p., [1] p. of plates. ISBN 00-290-8765-1.

ERBAUGH, Mary S. China Expands Its Courtesy: Saying "Hello" to Strangers. *The Journal of Asian Studies*. roč. 67, č. 02, s. -. ISSN 0021-9118. DOI: 10.1017/S0021911808000715. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0021911808000715

ERRINGTON, James Joseph a Winberg CHAI. *Shifting languages: interaction and identity in Javanese Indonesia*. Vyd. 1. New York: Cambridge University Press, 1998, xv, 216 p. ISBN 05-216-3448-2.

FINGARETTE, Herbert. *Confucius: the secular as sacred*. Illinois: Waveland Press, 1998, xi, 84 s. Religious traditions of the world. ISBN 15-776-6010-2.

FORTES, Meyer. *Kinship and the social order: the legacy of Lewis Henry Morgan*. New Brunswick, N.J.: Aldine Transaction, c2006, xv, 347 p. ISBN 02-023-0802-2.

GU, Y. Politeness Phenomena in Modern Chinese. *Journal of Pragmatics*. 1990, č. 14, s. 237-257. Dostupné z: <http://wha.arizona.edu/classes/kepeng/TRAD101/Readings/25PoliteCHN.pdf>

GÜNTHER, Heidi. *Women in management positions in Japan trends, challenges and opportunities*. 1. Aufl. München: Grin Verl, 2008, viii, 219 p.

HAIG, Edited by Ho-min Sohn a Stephen C LEVINSON. *Japanese/Korean linguistics: some universals in language usage*. Editor Lawrence Saez, Gurharpal Singh. Stanford, Calif: CSLI for the Stanford Linguistics Association, 1997, xiv, 345 p. Routledge advances in South Asian studies, 21. ISBN 15-758-6088-0.

CHAN, Wing-tsit. *Chu Hsi: new studies*. Honolulu: University of Hawaii Press, c1989, viii, 628 p. ISBN 08-248-1201-8.

CHAN, Wing-tsit. *Chu Hsi and Neo-Confucianism: Chinese traditions*. Honolulu: University of Hawaii Press, c1986, xii, 644 p. ISBN 08-248-0961-0.

CHANG, Chun-shu. *Language and thought: anthropological issues*. Editor Stephen A Wurm, William Charles McCormack. The Hague: Mouton, 1977, xiii, 525 s. World Anthropology. ISBN 90-279-7540-X.

CHOI, Edited by Soonja. *Japanese/Korean linguistics*. Stanford, Calif: CSLI for the Stanford Linguistics Association, 1993. ISBN 978-188-1526-216.

CHUNG, Edward Y. *The Korean neo-Confucianism of Yi T'oegye and Yi Yulgok: a reappraisal of the "Four-Seven Thesis" and its practical implications for self-cultivation*. Albany: State University of New York Press, c1995, xxvii, 325 p. ISBN 07-914-2276-3.

JANOŠ, Jiří. *Dokonale utajená Korea*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 187 s., [16] s. obr. příloh. Civilizace, země, lidé. ISBN 80-859-8326-5.

JUNG, D.-H. Korean Chaebol in Transition. *China Report*. roč. 40, č. 3, s. 299-303. ISSN 0009-4455. DOI: 10.1177/000944550404000306. Dostupné z: <http://chr.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/000944550404000306>

KAISER, Stefan. *Japanese: a comprehensive grammar*. 2nd ed. New York: Routledge, 2012, xxvii, 698 p. ISBN 978-020-3085-196.

KAIZUKA, Shigeki. *Confucius: his life and thought*. Dover ed. Mineola, N.Y.: Dover Publications, 2002.

KANG, Hui-suk. A Sociolinguistic Analysis of the Usage of Terms of Address Used in the Service Industry. *The Sociolinguistic Journal of Korea*. 2002, roč. 10, č. 1, s. 1-24.

KNOTKOVÁ-ČAPOKOVÁ, B. *Základy Asijských náboženství II díl – taoismus, konfucianismus*. Olomouc: Karolinum, 2005.

KONFUCIUS, . *Rozpravy: hovory a komentáře*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Praha: Mladá fronta, 1995, 180 s. ISBN 80-204-0295-0.

KO, Dorothy, JaHyun Kim HABOUSH a Joan R PIGGOTT. S U N Y SERIES IN CHINESE PHILOSOPHY AND CULTURE. *Women and Confucian cultures in premodern China, Korea, and Japan*. Berkeley: University of California Press, c2003, xiii, 337 p. ISBN 05-202-3138-4.

KOYAMA, Takashi. *Changing social position of women in Japan*. Paris: UNESCO, 1961.

KRACHT, Klaus a J CAIGER. *Japanese thought in the Tokugawa era: a bibliography of Western-language materials*. Wiesbaden: Harrassowitz, c2000, xxi, 385, xxxix p. ISBN 34-470-4307-5.

KREINER , Josef a George A DE VOS. *The impact of traditional thought on present day Japan*. München: Iudicium-Verl, 1996, xiv, 391 p. ISBN 978-389-1294-918.

KUTCHER, Norman. *Mourning in late imperial China: filial piety and the state*. Digitally print. 1. paperback version. Cambridge [etc.]: Cambridge university press, 2006, xiii, 439 s. ISBN 978-052-1030-182

LEE, Iksop a S RAMSEY. *The Korean language*. Albany: State University of New York Press, 2000, xiii, 374 p. ISBN 07-914-4832-0.

LEGGÉ, James. [*Confucian analects, the great learning, the doctrine of the mean*]. [Nachdr.]. Safety Harbor, Fla: Simon, 2000. ISBN 978-193-1313-902.

LEVINSON, Jennifer a Stephen C. *Rozpravy: hovory a komentáře*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Praha: Mladá fronta, 1995, 180 s. Routledge advances in South Asian studies, 21. ISBN 80-204-0295-0.

LEBRA, Takie Sugiyama. *Japanese patterns of behavior*. Honolulu: University Press of Hawaii, c1976, xviii, 295 p. ISBN 08-248-0460-0

MAYNARD, Senko K. Jane M. Bachnik: Inside and outside in Japanese self, society, and language. Princeton, NJ. *Language in Society*. 1995, roč. 24, č. 04, s. 611-. ISSN 0047-4045. DOI: 10.1017/S0047404500019163. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0047404500019163

MORGAN, Lewis Henry. *Systems of consanguinity and affinity of the human family: essays on the study of language and intellectual history*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1997, xxv, 590 p. ISBN 08-032-8230-3.

MYERS-SCOTTON, Carol. SOCIOLINGUISTICS OF LANGUAGE (INTRODUCTION TO SOCIOLINGUISTICS, VOLUME 2). Ralph Fasold.

NORBECK, Edward a Harumi BEFU. Informal Fictive Kinship in Japan. *American Anthropologist*. 1958, roč. 60, č. 1, s. 102-117. ISSN 0002-7294. DOI: 10.1525/aa.1958.60.1.02a00090. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/aa.1958.60.1.02a00090>

OXFORD: Basil Blackwell, 1990. Pp. x 342. *Studies in Second Language Acquisition*. 1991, roč. 13, č. 04, s. 520-. ISSN 0272-2631. DOI: 10.1017/S0272263100010330. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0272263100010330

PYE, Lucian W a Mary W PYE. *Asian power and politics: the cultural dimensions of authority*. Cambridge, Mass.: Belknap Press, 1985

OLDSTONE-MOORE, Jennifer. *Confucianism: origins, beliefs, practices, holy texts, sacred places*. New York: Oxford University Press, 2002.

PATOČKA, Otakar a Winberg CHAI. *O tykání a vykání*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2000, vi, 202 p. ISBN 978-802-4700-007.

RICHEY, Jeffrey L. *Teaching Confucianism*. New York: Oxford University Press, 2008, xiii, 230 p. AAR teaching religious studies. ISBN 01-953-1160-4.

ROSENLEE, Li-Hsiang Lisa. *Confucianism and women: a philosophical interpretation*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Albany: State University of New York Press, 2006, 180 s. ISBN 978-079-1467-503.

ROWLEY, Chris, Tae-Won SOHN a Johngeok BAE. *Managing Korean business: organization, culture, human resources, and change*. Portland, OR: F. Cass, 2002, 212 p. ISBN 07-146-8222-5.

SALZMANN, Zdeněk, James STANLAW a Nobuko ADACHI. *Language, culture, and society: an introduction to linguistic anthropology*. 5th ed. Boulder, CO: Westview Press, c2012, ix, 434 p. ISBN 08-133-4541-3.

SCOLLON, Ronald, Suzanne B SCOLLON a Rodney H JONES. *Intercultural communication: a discourse approach*. 3rd ed. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2012, p. cm. ISBN 978-047-0656-402.

SHIBATANI, Masayoshi. *The languages of Japan*. New York: Cambridge University Press, 1990, xv, 411 p. ISBN 05-213-6918-5.

SHIN, Gi-Wook a Translated by Ha Tae-Hung and Grafton K. MINTZ. *Ethnic nationalism in Korea: genealogy, politics, and legacy*. Editor Stephen A Wurm, William Charles McCormack. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2006, xiii, 307 p. Studies of the Asia-Pacific Research Center (Stanford University). ISBN 08-047-5408-X.

SLOTE, Walter H a George A DE VOS. *Confucianism and the family*. Albany, N.Y.: State University of New York Press, c1998, xiv, 391 p. ISBN 07-914-3736-1.

SOHN, Ho-min. *Korean language in culture and society*. Honolulu, Hawai'i: University of Hawai'i Press, c2006, x, 292 p. ISBN 08-248-2694-9.

TSUYA, Noriko O a Larry L BUMPASS. *Marriage, work, and family life in comparative perspective: Japan, South Korea, and the United States*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Augustin Palát. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Honolulu: University of Hawai'i Press, c2004, xiv, 177 p. ISBN 08-248-2775-9.

VASILJEVOVÁ, Zdeňka. *Dějiny Japonska*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1986.

VOS, George A. De. : Tokugawa Religion: :The Values of Pre-Industrial Japan . Robert N. Bellah. *American Anthropologist*. 1958, roč. 60, č. 2, s. 401-402. ISSN 0002-7294. DOI: 10.1017/S0022050700086885. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/aa.1958.60.2.02a00340>

WATSON, Rubie S a Patricia Buckley EBREY. *Marriage and inequality in Chinese society: a philosophical interpretation*. Vyd. tohoto překl. 2., komentované. Editor Patricia Buckley Ebrey, Rubie Sharon Watson. Překlad Vincenc Lesný, Jaroslav Průšek. Berkeley: University of California Press, c1991, xvii, 385 s. Studies on China. ISBN 05-200-7124-7.

WATSON, RUBIE S. The named and the nameless: gender and person in Chinese society. *American Ethnologist*. roč. 13, č. 4, s. 619-631. ISSN 00940496. DOI: 10.1525/ae.1986.13.4.02a00020. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/ae.1986.13.4.02a00020>

WRIGHT, Arthur F. *Confucianism and Chinese civilization: Stanford studies in the civilizations of Eastern Asia*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 1975c1964, xv, 366 p. ISBN 08-047-0891-6.

YAN, Jun a Ritch L. SORENSON. The Influence of Confucian Ideology on Conflict in Chinese Family Business. *International Journal of Cross Cultural Management*. 2004-04-01, roč. 4, č. 1, s. 5-17. ISSN 14705958. DOI: 10.1177/1470595804041521. Dostupné z: <http://ccm.sagepub.com/lookup/doi/10.1177/1470595804041521>

YANG, Key P. a Gregory HENDERSON. An Outline History of Korean Confucianism: Part I. *The Journal of Asian Studies*. 1958, roč. 18, č. 1, s.

Vliv konfucianismu na oslovování v japonštině a korejštině

81-. ISSN 00219118. DOI: 10.2307/2941288. Dostupné z:
<http://www.jstor.org/stable/2941288?origin=crossref>

Seznam příloh:

Obecné oslovování v rodině

Oslovování v rodině dle specifického dělení

Tabulka oslovování v rodině manžela a manželky